

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ρεγγίνα Μεγαλοικονόμου Μαρία Ξέστερνου Μαργαρίτα Σωτηρίου

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Ανθολόγιο

Τετράδιο Εργασιών

Β΄ Γυμνασίου

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Ανθολόγιο

Τετράδιο Εργασιών

Β' Γυμνασίου

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης	
Συντονιστής/τρια / Αξιολογητής/τρια	Πιτσινέλης Γεώργιος Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου
Αξιολογητής/τρια	Αργυριάδου Αναστασία Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογητής/τρια	Γακοπούλου Κωνσταντίνα Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Σαρρής Ιωάννης Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Σταυριανού Ειρήνη Πτυχιούχος τεχνολογίας γραφικών τεχνών
Υπεύθυνος/η του μαθήματος/γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης	Βασιλική Βαρτζιώτη , Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης
Πολυξένη Μπίλλα
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης
Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ρεγγίνα Μεγαλοικονόμου, Μαρία Ξέστερνου, Μαργαρίτα Σωτηρίου

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Ανθολόγιο

Τετράδιο Εργασιών

Β΄ Γυμνασίου

Επιστημονική υπεύθυνη

Σωτηρίου Μαργαρίτα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας,
Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Επιστημονική επιμέλεια – Παιδαγωγικός Σχεδιασμός,**Επιστημονική υπεύθυνη ψηφιακού εμπλουτισμού**

Ξέστερνου Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στη Διδασκαλία
Φιλολογικών μαθημάτων, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Συγγραφείς:

Μεγαλοοικονόμου Ρεγγίνα, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β/μιας εκπαίδευσης,
Σωτηρίου Μαργαρίτα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας,
Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχεδίαση Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων:

Μεγαλοοικονόμου Ρεγγίνα, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β/μιας εκπαίδευσης,
Σωτηρίου Μαργαρίτα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας,
Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Υλοποίηση Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων:

Μεγαλοοικονόμου Ρεγγίνα, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β/μιας εκπαίδευσης,
Καβιδόπουλος Κώστας, μηχανικός Η/Υ

Σχεδιασμός και συλλογή εκπαιδευτικού υλικού:

Αντερριώτης Νίκος, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β/μιας εκπαίδευσης,
Μπαζάνης Βασίλης, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β/μιας εκπαίδευσης,
Μποζίκας Ανάργυρος, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β/μιας εκπαίδευσης,
Πιτσογιάννη Σοφία, φιλόλογος, εκπαιδευτικός Β/μιας εκπαίδευσης

Σχεδιασμός σκίτσων: Βορλόκας Επαμεινώνδας**Επιμέλεια έκδοσης:** Γονιδάκη Μαρία**Καλλιτεχνικός σχεδιασμός - Γραφιστική επιμέλεια:**

Αντύπα Μαρσιολένη, Λυμπεροπούλου Ουρανία

Δημιουργία εξωφύλλου: Αμζλάν Ρεντουάν**Ανάρτηση και ενσωμάτωση μεταδεδομένων ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων:**

Λιτσαρδοπούλου Χριστίνα

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
Λίγα λόγια για το βιβλίο.	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	
Ο κόσμος που μας περιβάλλει: από τον ουρανό στη Γη	9
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	
Ο κόσμος που μας περιβάλλει: από τη Γη στον Κάτω Κόσμο	13
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	
Ανθρώπινη συμπεριφορά: ταυτότητες, προκλήσεις, αποφάσεις (α)	18
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	
Ανθρώπινη συμπεριφορά: ταυτότητες, προκλήσεις, αποφάσεις (β)	23
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	
Πολιτισμός: τέχνη και τεχνολογία (α).	29
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	
Πολιτισμός: τέχνη και τεχνολογία (β).	35
ΕΝΟΤΗΤΑ 7	
Οικονομία	42
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	
Ηγεσία (α).	48
ΕΝΟΤΗΤΑ 9	
Ηγεσία (β).	53
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	
Ηγεσία (γ)	57
Με μια ματιά εφ' όλης της ύλης!	62
Τα αρχαία ρητά, τροφή για σκέψη!	63

Εισαγωγή

Λίγα λόγια για το βιβλίο

Το Πρόγραμμα Σπουδών για την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Γυμνασίου προτείνει την κειμενοκεντρική διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών και τη γνωριμία των μαθητών με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Όπως το Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας, έτσι και το Τετράδιο Εργασιών εξυπηρετεί το τρίπτυχο *συνεργατική – βιωματική – διερευνητική μάθηση*. Και εδώ ο μαθητής/η μαθήτρια *ακούει, συνομιλεί, προβληματίζεται, δημιουργεί*. Το Τετράδιο Εργασιών εξυπηρετεί τις ανάγκες της σύγχρονης εκπαιδευτικής διαδικασίας και αξιοποιεί τα νέα εργαλεία μεταφοράς και διακίνησης της πληροφορίας με τη βοήθεια της ψηφιακής τεχνολογίας.

Βασικός στόχος του Τετραδίου Εργασιών είναι να διευκολύνει τους μαθητές/τις μαθήτριες στη διαδικασία εμπέδωσης των γνώσεων που έχουν ήδη κατακτήσει. Προς αυτήν την κατεύθυνση, ο μαθητής/η μαθήτρια έχει την ευκαιρία:

- A.** να εξασκηθεί περαιτέρω στα αντίστοιχα φαινόμενα παραγωγής-σύνθεσης λέξεων (**Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης λέξεων**).
- B.** μόνος/μόνη ή σε συνεργασία με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές του να αναζητήσει στο διαδίκτυο (ή και αλλού) πρόσθετες πληροφορίες για τα θέματα, τα νοήματα και τις έννοιες κάθε ενότητας, καταγράφοντάς τες μάλιστα στα δικά του πρωτότυπα κείμενα (**Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής**).
- Γ.** να προσεγγίζει ερμηνευτικά σύντομα (διασκευασμένα) κείμενα με κοινή θεματική προς τη θεματική κάθε ενότητας. Εδώ ο στόχος είναι η ερμηνευτική προσέγγιση, η ανάδειξη της διαχρονίας των μηνυμάτων του αρχαίου κειμένου. (**Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης**).
- Δ.** να κατανοεί, να εξοικειώνεται και να εμβαθύνει στα κεφάλαια της γραμματικής και του συντακτικού (**Δραστηριότητες εμβάθυνσης για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού**).

Γι' αυτόν τον λόγο, στο Τετράδιο Εργασιών χρησιμοποιούνται, ως παράλληλα, κείμενα τόσο της αρχαίας όσο και της νεότερης ελληνικής λογοτεχνίας. Κάποια από τα (αρχαία) κείμενα συνοδεύονται από τις νεοελληνικές μεταφράσεις τους, ενώ άλλα παρατίθενται μόνο στη νεοελληνική γλώσσα.

Το Τετράδιο Εργασιών μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε για διδασκαλία μέσα στην τάξη είτε, στο πλαίσιο ανάθεσης από τον εκπαιδευτικό, για πρόσθετη εργασία στο σπίτι. Κάποιες από τις δραστηριότητες που προτείνονται ενθαρρύνουν τη συνεργασία με εκπαιδευτικούς άλλων ειδικοτήτων.

1

ΕΝΟΤΗΤΑ

Ο κόσμος που μας περιβάλλει: από τον ουρανό στη Γη

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Αναζήτησε στο Λεξικό της Κοινής Ν.Ε. στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα παράγωγα του ρήματος λέγω και δημιούργησε με αυτά προτάσεις.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Να γράψεις τα ρηματικά επίθετα σε -τέος για τα παρακάτω ρήματα και να σχηματίσεις μια σύντομη πρόταση για το καθένα:

καταδικάζω, προφυλακίζω, κατακρίνω, άμελῶ, έξετάζω.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ
ΚΟΙΝΗΣ Ν.Ε.

ΡΗΜΑΤΙΚΑ
ΕΠΙΘΕΤΑ ΣΕ:
-ΤΕΟΣ ΚΑΙ -ΤΟΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ
ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΙ
ΕΛΛΗΝΕΣ
ΑΣΤΡΟΝΟΜΟΙ

3. Να γράψεις τα ρηματικά επίθετα σε -τος για τα παρακάτω ρήματα και να σχηματίσεις μια σύντομη πρόταση για το καθένα: *γράφω, γινώσκω, άκούω, δύναμαι*.

.....

.....

.....

4. Δημιούργησε έναν σύντομο διάλογο με συμμαθητή ή συμμαθήτριά σου, αξιοποιώντας τις φράσεις: «επιδίδω κλήση», «παίρνω κλήση», «κοινοποιώ κλήση».

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Στο κείμενο Αστρολόγος στο Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριάς ο πρωταγωνιστής παρατηρεί τα αστέρια. Κάνε κι εσύ το ίδιο και κατάγραψε τις διαπιστώσεις σου σε ένα σύντομο κείμενο 50-100 λέξεων.
2. Βρες από το διαδίκτυο πέντε ονόματα αστερισμών και παρουσίασέ τα στην τάξη με τη μορφή μιας σύντομης ιστορίας.
3. Θα μπορούσες με την τάξη σου να επισκεφθείς το αστεροσκοπείο. Διαφορετικά, μπορείς να περιηγηθείς την **Εταιρεία Αστρονομίας και Διαστήματος**, ώστε να δεις πώς διαμορφώνεται σήμερα το ενδιαφέρον για τον κόσμο του ουρανού.
4. Ο Λούντβιχ βαν Μπετόβεν (1770-1827) ήταν ένας διάσημος Γερμανός συνθέτης κλασικής μουσικής. Το 1801 συνθέτει ένα από τα πιο γνωστά έργα του, τη *Σονάτα του Σεληνόφωτος*. Αναζήτησέ τη στο διαδίκτυο, άκουσέ την και κατάγραψε τα συναισθήματά σου σε ένα σύντομο κείμενο 50-100 λέξεων.
5. Μουσική που ακούστηκε στο Διάστημα έγραψε και ο μεγάλος Έλληνας συνθέτης ηλεκτρονικής μουσικής Βαγγέλης Παπαθανασίου (1943-2022). Συνεργάσου με τους/τις συμμαθητές/τριές σου και τον καθηγητή της Μουσικής και βρες ποια σχέση έχει το έργο και ο δημιουργός του με το Διάστημα. Αν θέλεις, μπορείς να επιλέξεις τη μουσική του ως μουσική υπόκρουση, όταν θα διαβάζεις στην τάξη την ιστορία που έγραψες (ερώτηση 2).
6. Ο διάσημος θεωρητικός φυσικός Stephen Hawking (1942-2018) είπε κάποτε: «θυμήσου να κοιτάς τ' αστέρια». Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το βασικό μήνυμα που στέλνει; Εσύ κοιτάζεις κάποιες φορές τα αστέρια; Γράψε ένα άρθρο 80-200 λέξεων που θα δημοσιευθεί σε σχολική εφημερίδα με τον τίτλο «Ένα παιδί κοιτάζει τα αστέρια...», στο οποίο θα παρουσιάζεις τι σημαίνουν για εσένα τα αστέρια.
7. Από το φως της σελήνης εμπνεύστηκε και ο σημαντικός Έλληνας ποιητής Γιάννης Ρίτσος και έγραψε το 1956 το ποίημά του *Σονάτα του Σεληνόφωτος*. Αναζήτησε το ποίημα, επέλεξε μια στροφή που να περιέχει μία εικόνα και σχολίασέ την.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

Η θέα της γης από τη σελήνη ή αλλιώς «Όταν κοιτάς από ψηλά ... μοιάζει η γη με ζωγραφιά» (Λουκιανός, *Άληθῆ Διηγήματα* 1.23 - διασκευή)

Καὶ ἄλλο θαῦμα ἐν τοῖς βασιλείοις ὄρῳ. Ὑπὲρ φρέατος ἐστὶ κάτοπτρον μέγα. Τis καταβαίνει εἰς τὸ φρέαρ καὶ ἀκούει πάντων τῶν παρ' ἡμῖν ἐν τῇ γῆ λεγομένων. Ἀποβλέπει τις εἰς τὸ κάτοπτρον καὶ πάσας μὲν πόλεις, πάντας δὲ δήμους ὄρᾳ ὥσπερ ἐφεστῶς ἐκάστοις. Τότε καὶ τοὺς οἰκείους ἐγὼ ὄρῳ καὶ πᾶσαν τὴν πατρίδα. Οὐκέτι δύναμαι λέγειν ἐκείνους ἐμὲ ὄρᾳ.

Και (ένα) άλλο παράξενο βλέπω στο βασίλειο (της σελήνης). Πάνω από το πηγάδι υπάρχει μεγάλος καθρέφτης. Κάποιος κατεβαίνει στο πηγάδι και ακούει όλα όσα λέγονται από εμάς στη γη. Κοιτάζει με προσοχή κάποιος προς τον καθρέφτη και βλέπει όλες τις πόλεις, όλους τους λαούς, σαν να στέκει (κάποιος) πάνω στον καθένα. Τότε και τους συγγενείς μου εγώ βλέπω και όλη την πατρίδα (μου). Δεν μπορώ να πω ότι και εκείνοι με βλέπουν.

(μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

1. Πού βρίσκεται ο Λουκιανός και πού ο αστρολόγος του κειμένου στο Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας;

.....
.....
.....

2. Γιατί ο Λουκιανός πιστεύει ότι οι συγγενείς του δεν τον βλέπουν;

.....
.....
.....

3. Ποια, κατά τη γνώμη σου, είναι η χρησιμότητα του καθρέφτη;

.....
.....
.....

ΠΑΙΧΝΙΔΙ
ΜΝΗΜΗΣ
ΜΕ ΠΛΑΗΤΗΣ

Δ. Δραστηριότητες εμπάθουσας για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα τοποθετώντας τα τριτόκλιτα ουσιαστικά στην πτώση που ζητείται.

τῷ φύλακι	γεν. πληθ.
ταῖς λαμπάσι	ονομ. εν.
τοῦ δώματος	ονομ. πληθ.
τῶν ἐλαιῶνων	δοτ. εν.
τὸ ἔδαφος	ονομ. πληθ.

2. Στις παρακάτω προτάσεις να αναγνωρίσεις το άμεσο και το έμμεσο αντικείμενο των ρημάτων τους.

- > Διδάσκουσι τοὺς παῖδας τὴν ἀρετὴν.
- > Θαυμάζεις αὐτοὺς τῆς τόλμης.
- > Προσφέρομεν Κύρῳ δῶρον.
- > Μετέχω τῶν ἀγαθῶν τοῖς πολίταις.
- > Γράφει πάππῳ τὴν ἐπιστολήν.
- > Λέγει αὐτοῖς τὸν μῦθον.
- > Μάθε μου τὴν ἀλήθειαν.
- > Ἐθαύμασε Σωκράτη τοῦ λόγου.
- > Παρέχει ὑμῖν τὸν οἶκον.

Γ' ΚΛΙΣΗ
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
(ΣΥΜΦΩΝΟΛΗΚΤΑ)

ΕΝΟΤΗΤΑ

2

Ο κόσμος που μας περιβάλλει: από τη Γη στον Κάτω Κόσμο

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Αναζήτησε στο Λεξικό της Κοινής Ν.Ε. στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα τη σημασία της λέξης «συνέργεια» και στη συνέχεια χρησιμοποίησέ τη, για να αφηγηθείς μια σύντομη ιστορία με ένα αστυνομικό θέμα.

.....

.....

.....

.....

2. Διάβασε τον παρακάτω διάλογο και σκέψου με ποιες σημασίες χρησιμοποιούνται σήμερα φράσεις με το ρήμα «λείπω».

Δάφνη: Με τα καινούρια μου παπούτσια είχα σήμερα το πρωί ένα μικρό ατύχημα. Λίγο έλειψε να γλιστρήσω και να χτυπήσω σοβαρά το πόδι μου...

Δανάη: Πρέπει να είσαι πιο προσεκτική, λοιπόν... Να σου λείπουν τα ψηλά τακούνια... όλα τα 'χε η Μαριωρή, ο φερετζές της έλειπε...

3. Στο κείμενο υπάρχει η λέξη *μανθάνει* που σημαίνει «μαθαίνει». Αντιστοίχισε τις φράσεις της στήλης A με τις σημασίες τους στη στήλη B.

A	B
Έμαθε από πρώτο χέρι, τι σημαίνει δουλειά.	Δεν έχει συνηθίσει.
Δεν έχει μάθει να λέει ψέματα.	Πληροφορήθηκε.
Έμαθε ότι τον έψαχνα.	Έμαθε από προσωπική εμπειρία και όχι βασιζόμενος στις εμπειρίες άλλων.

ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ
ΚΟΙΝΗΣ Ν.Ε.

4. Συμπλήρωσε τα κενά στις παρακάτω περιόδους λόγου με τα κατάλληλα επίθετα που παράγονται από τα επιρρήματα στις παρενθέσεις.

- Το τμήμα του πλοίου είχε υποστεί πολλές ζημιές. (πρόσθεν)
- Η γιορτή του σχολείου είχε μεγάλη επιτυχία. (προχθές)
- Πρωταρχική επιδίωξη του επιστήμονα είναι η αναζήτηση της αλήθειας. (καθόλου)
- Ο άνθρωπος της εποχής αδιαφορεί για το περιβάλλον. (σήμερα)

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Σκάνανε το QR CODE και περιηγήσου στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας. Προσπάθησε να φανταστείς ποια πορεία ακολούθησε η θεά Δήμητρα μέχρι να φτάσει στην Αγέλαστον Πέτραν. Στη συνέχεια, κατάγραψέ την.
2. Αναζήτησε υλικό στο διαδίκτυο για τον συμβολισμό του μύθου της Περσεφόνης. Στη συνέχεια, παρουσίασε την έρευνά σου στην τάξη και συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριές σου τι μπορεί να κάνει ο σύγχρονος άνθρωπος, ώστε να περιοριστεί η καταστροφή του πλανήτη μας.
3. Τα Ελευσίνια μυστήρια ήταν σημαντική θρησκευτική γιορτή της αρχαίας Ελλάδας προς τιμήν της θεάς Δήμητρας. Με τη συνεργασία συμμαθητών και συμμαθητριών της ομάδας σου παρουσίασε στην τάξη και άλλες θρησκευτικές γιορτές της αρχαιότητας.
4. Πώς φαντάζεσαι ότι πείστηκε ο Πλούτωνας και άφησε την Περσεφόνη να μένει πάνω στη γη για έξι μήνες;

.....

.....

.....

5. Πώς φαντάζεσαι την Ιάμβη; Προσπάθησε να τη ζωγραφίσεις και να εξηγήσεις στους/στις συμμαθητές/συμμαθήτριές σου γιατί τη φαντάστηκες έτσι.
6. Με τη φύση σχετίζονταν επίσης ο Πάνας και ο Διόνυσος. Επίλεξε έναν από τους δύο, αναζήτησε πληροφορίες γι' αυτόν στο διαδίκτυο και παρουσίασέ τον στην τάξη με όποιον τρόπο θέλεις (ppt, video, γραπτό ή ηχητικό κείμενο, αφίσα κ.ά.).

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο 1

Με το όνομα του Ομήρου διασώζεται από την ελληνιστική εποχή (323-30 π.Χ.) μια συλλογή από τριάντα τρεις ύμνους προς τιμήν διαφόρων θεών. Το παρακάτω απόσπασμα (στ. 30-39) ανήκει

στον Ομηρικό ύμνο στη Δήμητρα (περίπου 610 π.Χ.), ο οποίος εξυμνεί τη θεά και αφηγείται τις περιπλανήσεις της κατά την αναζήτηση της κόρης της, της Περσεφόνης.

Και αυτήν (δηλ. την Περσεφόνη) χωρίς τη θέλησή της οδήγησε με προτροπή του Δία ο άρχοντας των νεκρών που δέχεται τους πάντες, ο αδερφός του πατέρα της, ο ένδοξος γιος του Κρόνου με τα θάνατα άλογα.
Όσο λοιπόν τη γη και τον γεμάτο αστέρια ουρανό έβλεπε η θεά και την ορμητική θάλασσα που είναι γεμάτη ψάρια και τις ακτίδες του ήλιου, ήλπιζε ακόμη να δει την σεβαστή μητέρα της και των αθανάτων θεών το γένος,
τόσο μέσα στη θλίψη της η ελπίδα πλάνευε το μυαλό της· των βουνών οι κορφές αντήκησαν και τα βάθη της θάλασσας από την αθάνατη φωνή, και τη φωνή (της) άκουσε η σεβαστή μητέρα.

(μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

Κατά τη γνώμη σου, σε ποια σημεία συγκλίνει το παραπάνω απόσπασμα με το κείμενο αναφοράς στο Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας; Αφού διαβάσεις προσεκτικά και τα δύο κείμενα, εντόπισε και τις σχετικές γλωσσικές επιλογές των δύο δημιουργών.

.....

.....

.....

Παράλληλο κείμενο 2

Το 1976 ο Ν. Γκάτσος γράφει το ποίημα **Ο εφιάλτης της Περσεφόνης** (Όλα τα τραγούδια, Αθήνα 1999: Πατάκης), το οποίο μελοποιεί αργότερα ο σημαντικός Έλληνας συνθέτης Μ. Χατζιδάκις. Με τρόπο λυρικό, ο δημιουργός του εκφράζει τον προβληματισμό του αναφορικά με την περιβαλλοντική κρίση, την άσκοπη κατασπατάληση των φυσικών πόρων και τη βίαιη επέμβαση του σύγχρονου ανθρώπου στη φύση.

Εκεί που φύτευνε φλισκούνι κι άγρια μέντα
κι έβγαζε η γη το πρώτο της κυκλάμινο
τώρα χωριάτες παζαρεύουν τα τσιμέντα
και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην υψικάμινο.

Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στου κόσμου το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς.

Εκεί που σμίγανε τα χέρια τους οι μύστες
ευλαβικά πριν μπουν στο θυσιαστήριο
τώρα πετάνε αποτσίγαρα οι τουρίστες
και το καινούργιο παν να δουν διυλιστήριο.

Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στου κόσμου το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς.

Εκεί που η θάλασσα γινόταν ευλογία
κι ήταν ευχή του κάμπου τα βελάσματα
τώρα καμιόνια κουβαλάν στα ναυπηγεία
άδεια κορμιά σιδηρικά παιδιά κι ελάσματα.

Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στου κόσμου το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς.

εκδ. Πατάκης, Αθήνα 1999

ΠΟΙΗΜΑ:
Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΗΣ
ΠΕΡΣΕΦΟΝΗΣ

1. Αντλώντας έμπνευση από το μελοποιημένο ποίημα του Ν. Γκάτσου **Ο εφιάλης της Περσεφόνης** (παράλληλα κείμενα), κατάγραψε τις σκέψεις ή/και τα συναισθήματά σου.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Γνωρίζοντας τον αρχαίο μύθο για τη Δήμητρα και την Περσεφόνη, μπορείς να φανταστείς γιατί ο ποιητής καλεί την Περσεφόνη να κοιμηθεί «στην αγκαλιά της γης»;

.....

.....

.....

.....

3. Να αναπαραστήσεις στο χαρτί ή πολυτροπικά (με εικόνες-κολάζ ή αφίσα ή βίντεο ή ηχητικό ή άλλο αρχείο κ.ά.) μία από τις εικόνες που παρουσιάζονται στο ποίημα.

ΠΟΙΗΜΑ
ΓΙΑ ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ
Ή ΑΚΡΟΑΣΗ:
ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ

4. Με ποιες δράσεις θα μπορούσε ο σύγχρονος άνθρωπος να προστατέψει το περιβάλλον, ώστε η Περσεφόνη να ξαναβγεί «στου κόσμου το μπαλκόνι»; Υλοποίησε μία από αυτές τις δράσεις με την τάξη σου.

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνας για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Στα παρακάτω ουσιαστικά γράψε την ίδια πτώση στον άλλο αριθμό:

- > τῶν ἀκροπόλεων
- > ταῖς τάξεσι
- > τὴν φύσιν
- > τοῦ γονέως
- > ὃ γραμματεῖς

2. Επίλεξε τη λέξη που ταιριάζει, για να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων: *γονέων, κουρεῖς, ἀλιέων, γραμματεῖς, ἱερέα.*

- > Ἀμαρτίαι παιδεύουσι τέκνα.
- > καὶ Φαρισαῖοι εἰσὶ ὑποκριταί.
- > Ἄρχοντες κελεύουσι εἰς τὸν ναόν.
- > φροντίζουσι τῆς κόμης τῶν στρατιωτῶν.
- > Ἰχθύες θηράματά εἰσι.

3. Επίλεξε την κατάλληλη πρόθεση (*πρός, διά, μετά, υπέρ, ἐν*), ώστε να εκφράζεται η σημασία που αναφέρεται στην παρένθεση:

- > Φίλος φίλου ἔρχεται. (συνοδεία)
- > Ὁ στρατός ἐστι Ἀθήναις. (στάση σε τόπο)
- > Ἡ ναυμαχία γίννεται πατρίδος. (υπεράσπιση)
- > τὸ τραῦμα ἀπέθανεν. (αιτία)
- > Ἔρχονται ὑμᾶς. (κίνηση σε τόπο)

4. Βρες τι δηλώνουν οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί στις παρακάτω περιόδους:

- > Οἱ Αθηναῖοι πέμπουσι τοὺς νέους εἰς τοὺς διδασκάλους. (.....)
- > Πράττουσι ταῦτα ἔνεκα κέρδους. (.....)
- > Τοιαύτην (= τέτοια) γνώμην ἔχει περὶ τὸν πατέρα. (.....)
- > Ἀπέθανε ὑπὲρ τῆς Σπάρτης. (.....)

ΤΡΙΤΟΚΑΙΤΑ ΣΤΑ
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΙ
ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ
ΣΤΑ ΝΕΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ

3

ΕΝΟΤΗΤΑ

Ανθρώπινη συμπεριφορά: ταυτότητες, προκλήσεις, αποφάσεις (α)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Εντόπισε στον **Εθνικό Θησαυρό Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ)** παραδείγματα της χρήσης της λέξης «φιλότεχνος» στον καθημερινό μας λόγο και δημιούργησε δικά σου παραδείγματα.

2. Στον διάλογο που ακολουθεί εντόπισε παράγωγες λέξεις του αρχαίου ρήματος *πίπτω*.

Η περίοδος των εκπτώσεων ήταν για τη θεία μας μια περίοδος σχεδόν εορταστική. Είχε συμπτώματα υπερκαταναλωτισμού, αφού αγόραζε ρούχα για κάθε περίπτωση. Κάποτε, εντελώς τυχαία, συνάντησε έναν φίλο της:

«Τι σύμπτωση! Κι εσύ εδώ!» αναφωνεί η θεία μας.

«Βεβαίως, γιατί όχι; Σε κάθε περίπτωση θέλω διαρκώς να ανανεώνομαι!» απαντά ο φίλος της και συνεχίζει «δεν σου κρύβω ότι συχνά υποπίπτω σε αυτήν την αμαρτία, παρόλες τις αντιδράσεις της συζύγου μου, η οποία το θεωρεί σημάδι κατάπτωσης αξιών».

«Χα χα» γελά η θεία «έχουμε λοιπόν τα ίδια συμπτώματα... Γι' αυτό και πρέπει να προσέξουμε... Χα χα»

«Χρειάζεται, βεβαίως, μέτρο... Αλλά ό,τι μας κάνει χαρούμενους, δεν είναι ντροπή. Είναι;»

ΕΘΝΙΚΟΣ
ΘΗΣΑΥΡΟΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΓΛΩΣΣΑΣ
(ΕΘΕΓ)

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Φαντάσου για λίγο ότι είσαι ο Ίκαρος. Τι πιστεύεις ότι θα ένιωθες; Κατάγραψε τα συναισθήματά σου σε ένα κείμενο (ελεύθερης έκτασης).
2. Σε παιχνίδι ρόλων μέσα στην τάξη κάνε αναπαράσταση του διαλόγου ανάμεσα στον Δαίδαλο και στον Ίκαρο.
3. Ο Δαίδαλος θεωρείται ως ένας από τους πρώτους επιστήμονες-εφευρέτες της αρχαιότητας. Αφού χωριστείς με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σου σε ομάδες, αναζήτησε στο διαδίκτυο και άλλα πρόσωπα που θεωρούνται σημαντικοί εφευρέτες της αρχαιότητας.
4. Ο διάσημος Έλληνας ποιητής Άγγελος Σικελιανός έχει εμπνευστεί από τον Δαίδαλο και έχει γράψει το **ομώνυμο ποίημα** (1938). Επισκέψου τις Ψηφίδες του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, επέλεξε μία από τις στροφές του ποιήματος και παρατήρησε πώς συνομιλεί με τον αρχαίο μύθο.
5. Η πτήση του Ίκαρου προς τον ήλιο αποτελεί το έμβλημα της Σχολής Ικάρων, από την οποία αποφοιτούν οι πιλότοι της ελληνικής πολεμικής αεροπορίας. Διαβάζοντας τον μύθο και παρατηρώντας την εικόνα κατάγραψε σκέψεις και συναισθήματα:
 - α. Γιατί νομίζεις ότι επιλέχθηκε ο Ίκαρος ως έμβλημα της πολεμικής αεροπορίας;
 - β. «Εμείς θα γίνουμε πολύ καλύτεροι» αναγράφεται πάνω στο έμβλημα της Σχολής Ικάρων. Τι υποδηλώνεται, κατά τη γνώμη σου, με αυτήν τη φράση;
6. Τους σύγχρονους πιλότους της ελληνικής πολεμικής αεροπορίας συχνά τους αποκαλούμε και «αετούς». Κατά τη γνώμη σου, ο Ίκαρος και ο αετός έχουν κοινά χαρακτηριστικά;
7. Στο κείμενο της ενότητας υπάρχει το ρήμα *ἀποδιδράσκω* που σημαίνει «διαφεύγω», «ξεφεύγω». Ένα από τα πιο αγαπημένα παιχνίδια των παιδιών στην αρχαία Ελλάδα ήταν η «αποδιδρασκίνδα» που θυμίζει το σημερινό «κρυφτό». Αναζήτησε πληροφορίες για το παιχνίδι αυτό στο διαδίκτυο και παρουσίασε την έρευνά σου στην τάξη.

ΠΟΙΗΜΑ
ΔΑΙΔΑΛΟΣ

ΧΟΡΟΣ ΤΡΙΩΝ
ΓΕΝΕΩΝ

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο 1

Ο Ηράκλειτος ήταν σημαντικός αρχαίος φιλόσοφος (τέλος 6ου αι. – αρχές 5ου αι. π.Χ.) με καταγωγή από την ιωνική Έφεσο της Μ. Ασίας. Το παρακάτω κείμενο από το έργο του Περὶ φύσεως (94 D-K) και η μετάφραση είναι αναρτημένα στις Ανθολογίες Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας στις Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα.

Ἦλιος οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή,
Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν.

Ο ήλιος δεν θα ξεπεράσει τα μέτρα του· αλλιώς οι Ερινύες, οι θεραπαινίδες της δικαιοσύνης, θα τον ανακαλύψουν.

1. Ο Ηράκλειτος ισχυρίζεται ότι ακόμη και ο Ήλιος δεν ξεπερνά το μέτρο. Διαφορετικά, θα τον τιμωρήσουν οι Ερινύες, οι οποίες, ως βοηθοί της προσωποποιημένης δικαιοσύνης, έχουν καθήκον να τιμωρούν την αλαζονεία και να αποκαθιστούν την τάξη.

Πώς ερμηνεύεις την άποψη του Ηράκλειτου σε σύγκριση με τη στάση του Ίκαρου, που πίστεψε ότι θα έφτανε με τα κέρινα φτερά του στον θεό του φωτός;

Παράλληλο κείμενο 2

Όλγα Καροπούλου, *Η πτήση και η πτώση*. Ίκαρος

Η φιλόλογος Όλγα Καροπούλου είναι σύγχρονη Ελληνίδα ποιήτρια. Το συγκεκριμένο ποίημα ανήκει στην ποιητική συλλογή «Μαθήματα Ανάγνωσης» (εκδ. Αρμός, Αθήνα 2024). Έμπνευση για τον Ίκαρο αποτέλεσε η ιστορία ενός παράτολμου νέου που πέταξε ψηλά...

Τιτάνια ορμή
σε συγκλονίζει, άσβεστη φλόγα
σου πυρώνει το κορμί
Κι ο νους σου
σαν μελίσσι βουερό
σε ταλανίζει

κι αναμοχλεύει στην καρδιά
τον πόθο για τα ύψη
που ολοένα σε καλεί
να ανέβεις όπου
η κλήση σου ορίζει

Μετρίεσαι με το άμετρο
και μέσα σου φλογίζει
ο ήλιος που σε προσκαλεί
σαν αετό υψιπετή
Πάνω απ' τα γήινα,
τα χαμηλά και χαμερπή

Με ιερή αποκοτιά
και με δυο κέρινα φτερά
σε ολοκάθαρο ουρανό
Να αγγίξεις το απόλυτο
που εντός σου λαμπυρίζει

Και σε μian έξαρση χαράς
Σαν παντοδύναμος πετάς
Πάνω απ' τη θάλασσα
Κοντά στη φλόγα
που τη φλόγα σου ταΐζει

Κι αποξεχνιέσαι εκεί ψηλά
από την τόση ομορφιά
ώσπου η καυτή του ήλιου όψη
λιώνει της τόλμης σου
τα κέρινα φτερά
και της ματιάς σου
της αγέρωχης την κόψη.

Την πτώση σου αναπότρεπτα ορίζει
σε τιμωρεί που ανέβηκες πάνω από
μέτρα επιτρεπτά
Και τη χοϊκή, φθαρτή σου φύση
υπενθυμίζει...

1. Αφού μελετήσεις το ποίημα, προσπάθησε να εντοπίσεις σε ποια σημεία παρουσιάζει ομοιότητες με τον μύθο του Ίκαρου και σε ποια διαφέρει.

.....

.....

.....

.....

2. Ποιος είναι, τελικά, ο πραγματικός υπεύθυνος για την ολέθρια πτήση του Ίκαρου;

.....

.....

.....

3. Πώς θα χαρακτήριζες τον Δαίδαλο;

.....

.....

.....

.....

Δ. Δραστηριότητες εμπάθουσας για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Συμπλήρωσε τις παρακάτω προτάσεις με το επίθετο *ὁ πολύς, ἡ πολλή, τὸ πολύ* ή το επίρρημα *πολύ*:

> τῶν πλοίων	> τὸν βῆχα
> τῆς θλίψεως	> τῷ κινδύνῳ
> τὴν χάριν	> χαίρομαι

2. Στο παρακάτω κείμενο εντόπισε και υπογράμμισε τύπους των επιθέτων *πολύς* και *μέγας*. Στη συνέχεια σημείωσε στο τετράδιό σου ποια ουσιαστικά συνοδεύουν αυτά τα επίθετα και ταξινόμησέ τα κατά γένος (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο).

Γεωργου̐ παιδες

Γεωργός τις πολλοὺς ἀγρούς και πολλὰς ἀμπέλους εἶχε· πολλοὶ δὲ και μεγάλοι κῆποι ἦσαν αὐτῷ. Ἔγεμον δ' οὗτοι πολλῶν καρπῶν και εὐτυχῆς διὰ τοῦτο ἐνομιζέτο· πολλὰ γὰρ τάγαθὰ εἶχεν. Ὅντως δ' ὅμως δυστυχῆς ἦν· οἱ γὰρ παῖδες αὐτοῦ ἐκ πολλοῦ χρόνου ἤριζον και αἴτιοι μεγάλης δυστυχίας τῷ οἴκῳ ἦσαν. Ἐπειδὴ δ' ὁ γέρον και ἡ μήτηρ πρᾶσι ἦσαν πρὸς τοὺς παῖδας, οὗτοι τοὺς τε ἀγρούς οὐκ ἐθεράπευσον και ἐν ὁμοιοῖα οὐ διῆγον. Αἰσθανόμενος δ' ὁ γέρον τὸ τέλος τοῦ βίου ἐγγὺς λέγει τοῖς παισίν· «᾿Ω παῖδες, ἕως μὲν ὑγιῆς ἦν, μετὰ πολλοῦ και μεγάλου πόνου τοὺς ἀγρούς ἐθεράπευσον και πολλὰ τάγαθὰ εἴχομεν. Νῦν δ' αἰσθάνομαι τὸ τέλος τοῦ βίου ἐγγύς. Ἐν τοῖς ἀγροῖς μέγαν θησαυρὸν ἔχω.

ΕΠΙΘΕΤΑ: ΠΟΛΥΣ
ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ

Ἐὰν τούτους θεραπεύσητε, εὐρήσετε τὸν θησαυρόν». Τῷ ὄντι δ' οἱ παῖδες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς πᾶσαν τὴν ἄμπελον καὶ τοὺς ἀγρούς ἐν ὁμοιοῖα ἐθεράπευσαν, θησαυρόν δ' ὅμως οὐχ ἠύρισκον, οἱ δ' ἀγροὶ καὶ ἡ ἄμπελος διὰ τοῦτο πολὺν τὸν καρπὸν παρέϊχον. Ἐκ τούτου οἱ παῖδες ἐν ὁμοιοῖα διῆγον καὶ ἐν πολλοῖς ἀγαθοῖς ἦσαν.

(από το Αναγνωστικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης του Γ. Ζούκη, Αθήνα 1964, αρ. 3, αναρτημένο στον Ιστότοπο του ΙΕΠ)

3. Συμπλήρωσε τις κατάλληλες καταλήξεις στα φωνηεντόληκτα επίθετα της γ' κλίσης:

- > τῆς συνήθ.... βολῆς
- > τῶν ἀληθ.... ἀνθρώπων
- > τὸν αὐτάρκ.... ἄνδρα
- > ταῖς δυστυχ.... κόραις
- > τοῦ δασ..... ὄρους

4. Συνδύασε τα επίθετα της στήλης Α με τα κατάλληλα ουσιαστικά της στήλης Β.

A	B
τὴν θρασεῖαν	ζώοις
τῆς εὐβότρουος	τιμήματος
τοῦ ἡμίσεος	Ἀφροδίτην
τοῖς παχέσι	πάππον
τὸν λεύκοφρον	νήσου

5. Αντικατάστησε τις λέξεις με έντονα γράμματα επιλέγοντας κάθε φορά το σωστό αρχαιοελληνικό επίρρημα χωρίς να αλλάζει το νόημα των περιόδων.

ἀνέκαθεν, σαφώς, τυχόν, σποράδην, οὕτως ἢ ἄλλως

- Ἦμουν τόσο κουρασμένη που **έτσι κι αλλιώς** δεν είχα ὄρεξη να βγω.
- Δεν γίνεται συστηματική αναφορά στις πηγές του άρθρου. Μόνο **σκόρπια** τις αναφέρει ο συντάκτης του.
- Μήπως **κατά τύχη** έχεις μετρητά μαζί σου;
- Ἦταν **εξαρχής** ακατάστατη και ανοργάνωτη. Αυτό δεν άλλαξε ούτε όταν ἔμεινε μόνη της.
- Διατύπωσε την ἀποψή του **με σαφήνεια** και δεν ἄφησε κανένα περιθώριο ἀμφισβήτησης.

6. Αντιστοίχισε τα αρχαία ελληνικά επιρρήματα με τα παράγωγά τους επίθετα στα νέα ελληνικά.

πάλαι	ενδότερος
ἄλλοτε	πρωταρχικός
ἀμισθί	παλαιότερος
ἔνδον	αλλοτινός
πρῶτον	ἀμισθος

ΕΝΟΤΗΤΑ

4

Ανθρώπινη συμπεριφορά: ταυτότητες, προκλήσεις, αποφάσεις (β)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Επίλεξε πέντε από τα παράγωγα του *γίγνομαι* που αναφέρονται στο Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας και δημιούργησε με αυτά προτάσεις.

ή εναλλακτικά

Στο κείμενο υπάρχει η λέξη *οἶκος* που σημαίνει «οικογένεια», «σπίτι». Στα νέα ελληνικά *οίκος* σημαίνει, ανάμεσα σε άλλα, «σπίτι, οικία» και «επιχείρηση». Επίλεξε τρεις φράσεις με τη λέξη από αυτές που προτείνονται μέσα στο πλαίσιο και δημιούργησε με αυτές περιόδους λόγου.

Λευκός Οίκος, βασιλικός οίκος, εκδοτικός οίκος,
οίκος ευγηρίας, μάθημα κατ' οίκον

2. Η λέξη *πυγμαί* στα αρχαία ελληνικά σημαίνει «γροθιά». Αναζήτησε στο Λεξικό της Κοινής Ν.Ε. στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα φράσεις στα νέα ελληνικά, στις οποίες η λέξη χρησιμοποιείται μεταφορικά, και δημιούργησε με αυτές προτάσεις.

3. Να σχηματίσεις τις σύνθετες λέξεις της αρχαίας ελληνικής που προκύπτουν από τα παρακάτω συνθετικά:

- > *αἶμα + βορὰ* (= τροφή) =
- > *αἶμα + στατικὸς* =
- > *λίθος + στρώννυμι* =
- > *ναῦς + σταθμὸς* =
- > *νόμος + τίθημι* =

4. Το *ἐλέγχω* υπάρχει και στα νέα ελληνικά και σημαίνει: 1. ερευνώ, εξετάζω, 2. περιορίζω, 3. επικρίνω, 4. κατευθύνω, ενεργώ ώστε να μπορώ να διευθύνω, 5. εξουσιάζω, 6. (μτφ.) χαλιναγωγώ, 7. παρακολουθώ. Να καταγράψεις τι δηλώνει η λέξη στις παρακάτω προτάσεις.

ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ
ΚΟΙΝΗΣ Ν.Ε.

Δεν έλεγξε το σκάφος του εγκαίρως, γι' αυτό κινδύνευσε να βουλιάξει.

Η πυροσβεστική δυσκολεύτηκε να ελέγξει την πυρκαγιά.

Ο υπουργός ελέγχεται για διαφθορά.

Ο διευθυντής ελέγχει το πόρισμα της επιτροπής.

Μικροί παίζαμε έξω στον κήπο και η γιαγιά μάς έλεγχε από το μπαλκόνι.

Ποτέ δεν έχει καταφέρει να ελέγξει τα νεύρα του.

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Γράψε το δικό σου σενάριο, προτείνοντας μια διαφορετική εκδοχή για την ιστορία της Φερενίκης. Απάντησε στο ερώτημα: «Τι θα γινόταν, αν τελικά δεν καταλάβαιναν οι υπεύθυνοι το τέχνασμά της;».
2. Κάνε την προσωπική σου έρευνα και παρουσίασε στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριάς σου τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες ή οι ερασιτέχνες αθλητές σήμερα.
3. Αφού η τάξη χωριστεί σε δύο ομάδες, να διοργανωθεί ρητορικός αγώνας. Η μία ομάδα θα αναδεικνύει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν σήμερα κυρίως οι αθλήτριες (σε σύγκριση με τους άνδρες αθλητές), ενώ η αντίπαλη ομάδα θα προσπαθεί να πείσει για το αντίθετο.

ή εναλλακτικά

Να οργανώσετε μια εικονική δίκη, στην οποία μια ομάδα συμμαθητών/συμμαθητριών σας θα υπερασπίζεται τη Φερενίκη και μια άλλη θα της επιρρίπτει κατηγορίες. Κάποιοι και κάποιες από εσάς μπορούν να αναλάβουν τον ρόλο των δικαστών, των μαρτύρων κατηγορίας και υπεράσπισης και του κοινού.

4. Αν ασχολείσαι με κάποιο άθλημα, παρουσίασέ το μέσα στην τάξη. Κατάγραψε, ανάμεσα σε άλλα, τους κανόνες του, τις δυσκολίες που ενδεχομένως αντιμετωπίζεις, αλλά και τι σε έκανε να το επιλέξεις (έως 100 λέξεις).
5. Στη σημερινή εποχή γίνονται φιλότιμες προσπάθειες να καταρριφθούν τα στερεότυπα που υπάρχουν γύρω από τα «ανδρικά και γυναικεία αθλήματα». Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα του γυναικείου ποδοσφαίρου, το οποίο ως άθλημα γίνεται ολοένα και πιο δημοφιλές, ειδικά στο εξωτερικό. Κατάγραψε την άποψή σου για το θέμα αυτό σε μορφή άρθρου που θα δημοσιευτεί σε ιστοσελίδα (100-150 λέξεις).
6. Συζήτησε με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς σου το φαινόμενο της σύγχρονης μάστιγας των «στημένων αγώνων». Αφορά σε όλα τα αθλήματα; Υπάρχει λύση; Κατάγραψε την άποψή σου και παρουσίασέ τη στην τάξη.
7. Επισκέψου ιστοσελίδες αθλητικών εφημερίδων και εντόπισε άρθρα σχετικά με το θέμα της αθλητικής βίας και του χουλιγκανισμού. Με τη βοήθεια του/της καθηγητή/καθηγήτριας της φυσικής αγωγής του σχολείου σου δημιούργησε ένα κολάζ με το υλικό (φωτογραφίες, τίτλοι κ.λπ.) που θα συγκεντρώσεις.

ΣΠΥΡΟΣ ΛΟΥΗΣ,
ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ
ΑΓΩΝΕΣ: ΑΘΗΝΑ
1896

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΡΧΑΙΟ
ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ
ΣΕ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
ΜΝΗΜΗΣ

2. Δημιούργησε το δικό σου σενάριο προτείνοντας μια διαφορετική εκδοχή για την ιστορία της Κυνίσκας. Απάντησε στο ερώτημα: «τι θα γινόταν, αν τελικά δεν κατάφερε να κατακτήσει τη νίκη στην Ολυμπία;».

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ο Πλούταρχος (*Αγησίλαος* 20. 1 [στη σειρά «Αρχαία Ελληνική Γραμματεία: Οι Έλληνες», εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1993, σελ. 71]) παραθέτει μια άλλη εκδοχή της ιστορίας της Κυνίσκας. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι ο βασιλιάς της Σπάρτης Αγησίλαος: «επειδή έβλεπε κάποιους από τους πολίτες να νομίζουν ότι είναι σπουδαίοι, επειδή έτρεφαν άλογα και περηφανεύονταν γι' αυτό, έπεισε την αδερφή του Κυνίσκα να στείλει στα Ολύμπια ένα άρμα, για να πάρει μέρος στους αγώνες, θέλοντας μ' αυτόν τον τρόπο ν' αποδείξει στους Έλληνες πως η νίκη δεν είναι αποτέλεσμα αρετής αλλά πλούτου και δαπάνης».

Αυτή η εκδοχή της ιστορίας θυμίζει ανάλογη αντίληψη της εποχής μας σχετικά με τα υπέρογκα ποσά που ένας επαγγελματίας αθλητής είναι αναγκασμένος να δαπανήσει για την προετοιμασία του. Παρουσίασε την άποψή σου, αξιοποιώντας συγκεκριμένα παραδείγματα σημερινών αθλητών.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Δ. Δραστηριότητες εμβάθυνσης για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα των τριτόκλιτων επιθέτων.

	Ενικός αρσ. & θηλ.	Ενικός ουδέτερο	Πληθυντικός αρσ. & θηλ.	Πληθυντικός ουδέτερο
ονομ. γενική	τὸ ἀσφαλὲς
ονομ. γενική	ὁ/ἡ εὐγενῆς
ονομ. γενική	τὰ εὐτυχῆ
ονομ. γενική τοῦ/τῆς συνεποῦς
ονομ. γενική	τῶν ἀκριβῶν
ονομ. γενική	οἱ/αἱ ἐπιμελεῖς
ονομ. γενική τῶν ἐπιεικῶν
ονομ. γενική τοῦ σαφοῦς

2. Επίλεξε τους κατάλληλους τύπους του επιθέτου: ὁ ὑγιής, ἡ ὑγιής, τό ὑγιές, ὥστε να συμπληρωθεῖ το παρακάτω πασίγνωστο ρητό. Στη συνέχεια αιτιολόγησε την επιλογή σου.

> Νοῦς ἐν σώματι

ΝΟΥΣ ΥΓΙΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΙ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΓΙΑΤΡΟΙ

3. Συμπλήρωσε τα κενά με τα επίθετα της γ' κλίσης που χρησιμοποιούμε και σήμερα, τοποθετώντας τα σε κατάλληλο γένος, αριθμό, πτώση: *υγιής, σαφής, ευτυχής, ασθενής, ασαφής, ασφαλής, βραχύς, βαθύς, αμβλύς, ευθύς, πλατύς, οξύς* [2 φορές].

- Η υγεία είναι το πολυτιμότερο αγαθό. Για να είσαι να προσπαθείς να ακολουθείς έναν υγιεινό τρόπο ζωής.
- Τα παλαιότερα χρόνια, όταν δεν γίνονταν τοπογραφικά, τα όρια των αγροτεμαχίων ήταν κάπως
- Σήμερα μάθαμε στη γεωμετρία για τις γωνίες τις ορθές, τις και τις και στη χημεία για τα και τις βάσεις.
- Δεν έχει λόγο ν' ανησυχεί. Μιλάει εκ του
- Θα σας ενημερώσουμε για τη μετεγχειρητική πορεία του
- Μας προειδοποίησε! Κατέστησε ότι, αν ξανασυμβεί ανάλογο παράπτωμα, θα υπάρχουν κυρώσεις.
- Στους κανόνες τονισμού μάθαμε ότι μακρό προ περισπάται.
- το νέο έτος!
- Θα σε περιμένω στις 8.00 στην
- Αυτές οι είναι μεταξύ τους παράλληλες.

4. Συμπλήρωσε τα κενά με τις φράσεις των αρχαίων που χρησιμοποιούνται και στα νέα ελληνικά: *ιδίοις όμμασι, τοις μετρητοίς, τουλάχιστον, δωρεάν, πάση θυσία, τοις εκατό*.

- Τα βιβλία διατίθενται
- Πρέπει να προκριθούμε στον διαγωνισμό! Γι' αυτό πρέπει να γράψουμε ογδόντα
- Δεν το πιστεύω, αν δεν το δω
- Θα προτιμούσα με το πέρασ των εργασιών να πληρωθώ παρά με επιταγή.

ΠΛΑΓΙΕΣ
ΠΤΩΣΕΙΣ ΜΕ
ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ
ΣΗΜΑΣΙΑ

Πολιτισμός: τέχνη και τεχνολογία (α)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Επίλεξε τις κατάλληλες προθέσεις και συμπλήρωσε τα κενά, ώστε να προκύψουν σύνθετες παράγωγες λέξεις του *λύω*.

• ηλυση της δημοκρατίας	επί	
• ηλυση της χημικής ένωσης		ανά
• ηλυση του προβλήματος	κατά	
• ηλυση της Βουλής		διά

2. Διάβασε προσεκτικά το παρακάτω κείμενο και προσπάθησε να εντοπίσεις τα σύνθετα παράγωγα του *μένω* που υπάρχουν σε αυτό.

Ήταν και οι δύο ενθουσιασμένοι. Η προσμονή των διακοπών τους στο νησί τούς είχε γεμίσει χαρά, κυρίως γιατί θα έβλεπαν ξανά τους παλιούς φίλους τους. Παρόλο που καθημερινά έκαναν υπομονή και έδειχναν μια σχετική συνέπεια στα μαθητικά τους καθήκοντα, ο χρόνος αναμονής ήταν αρκετά μεγάλος: ένας ολόκληρος χειμώνας, με σχολείο, διάβασμα και κάθε είδους υποχρεώσεις. Για αυτές τις υποχρεώσεις οι γονείς έδειχναν μια επιμονή, την οποία κανένας από τους δύο δεν καταλάβαινε. «Τι εμμονή κι αυτή που έχει η μαμά να ελέγχει καθημερινά τα πάντα!» σκέφτονταν τα δύο αδέλφια.

3. Σχημάτισε τις σύνθετες λέξεις που προκύπτουν από τα παρακάτω συνθετικά. Αναζήτησε στο **Λεξικό της Κοινής Ν.Ε.** στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα τις ερμηνείες όσων λέξεων σου είναι άγνωστες.

- > ἔχω + μύθος
> ἔχω + φρήν

ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ
ΚΟΙΝΗΣ Ν.Ε.

ΣΩΜΑ
ΝΕΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ

- > φεύγω / (θέμα) φυγ- + δίκη
- > ἄρχω + τέκτων
- > στρέφω / (θέμα) στρεψ- + δίκη

4. Στο **Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων** της Πύλης για την ελληνική γλώσσα αναζήτησε παραδείγματα χρήσης πέντε παράγωγων λέξεων του *ὀνομάζω* από διαφορετικά κειμενικά είδη στις εφημερίδες *Τα Νέα* και *Μακεδονία*

ή εναλλακτικά

Αναζήτησε στο **Λεξικό της Κοινής Ν.Ε.** στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα στο λήμμα *μαθαίνω* τη σημασία της φράσης «τώρα στα γεράματα, μάθε γέρο γράμματα». Στη συνέχεια γράψε σε μια παράγραφο (έως 70 λέξεις) την προσωπική σου άποψη για το θέμα.

ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ
ΚΟΙΝΗΣ Ν.Ε.

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Το κείμενο «Πυρρίχιος» παρουσιάζει έναν πολεμικό χορό των αρχαίων που επιβιώνει μέχρι σήμερα. Εντόπισε στο διαδίκτυο βίντεο με τον σύγχρονο πυρρίχιο, παρακολούθησέ το και κατάγραψε τις εντυπώσεις σου σε ένα σύντομο κείμενο (40-60 λέξεις).
2. Γίνε για λίγο χορευτής/χορεύτρια και αφηγήσου στην τάξη τις δυσκολίες που ενδεχομένως συνάντησες στην προσπάθειά σου να μάθεις να χορεύεις πυρρίχιο (προφορικά ή γραπτά σε κείμενο έως 80 λέξεις).
3. Γιατί σήμερα οι χορευτές του πυρρίχιου είναι ντυμένοι στα μαύρα; Ετοίμασε μια σύντομη παρουσίαση στην τάξη σου σχετικά με τις στολές των χορευτών του πυρρίχιου (πολυτροπική παρουσίαση).
4. Η «πρύλις» ήταν πολεμικός χορός των αρχαίων Κυπρίων που συχνά ταυτίζεται με τον «πυρρίχιο». Αναζήτησε πληροφορίες γι' αυτόν τον χορό στη βιβλιοθήκη του σχολείου σου ή σκάναρε το QR Code. Παρουσίασε τα πορίσματα της έρευνάς σου στην τάξη.
5. Αφού παρακολουθήσεις βίντεο με τον «πυρρίχιο» και την «πρύλι», να συγκρίνεις τους δύο χορούς εντοπίζοντας τυχόν ομοιότητες ή διαφορές.
6. Με τη βοήθεια του/της καθηγητή/καθηγήτριας φυσικής αγωγής του σχολείου σου κάλεσε μια έρευνα για τους παραδοσιακούς χορούς της περιοχής διαμονής ή καταγωγής σου και συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου τη σημασία που έχει η επαφή των νέων με τη λαϊκή παράδοση.
7. Πολεμικοί χοροί υπάρχουν σε πολλούς λαούς της γης. Με τη βοήθεια του ψηφιακού υλικού μπορείς να συλλέξεις πληροφορίες για αυτούς τους χορούς και τη σημασία τους στις εθνικές παραδόσεις.

ΠΟΛΕΜΙΚΟΙ
ΧΟΡΟΙ ΤΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ -
ΠΡΥΛΙΣ

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ
ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ
ΜΕ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΥΠΟΚΡΟΥΣΗ

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο 1

Πίνδαρος, *Ολυμπιονίκος* 14. 13-17

Ο Πίνδαρος ήταν αρχαίος Έλληνας ποιητής των αρχών του 5ου αι. π.Χ. με καταγωγή από τη Θήβα της Βοιωτίας. Συνέθεσε πολλά είδη ποίησης, ωστόσο έγινε γνωστός για τις περίφημες Επινίκιες ωδές του. Πρόκειται για εγκώμια προς τιμήν αθλητών που νίκησαν στις τέσσερις πανελλήνιες αθλητικές διοργανώσεις της αρχαιότητας (Ολύμπια, Πύθια, Νέμεα, Ίσθμια). Το απόσπασμα που ακολουθεί ανήκει σε μια ωδή που συνέθεσε ο Πίνδαρος για τον νεαρό Ασώπιχο από τον Ορχομενό της Βοιωτίας, ο οποίος νίκησε σε αγώνα δρόμου (στάδιον) το 488 π.Χ. στην Ολυμπία.

ὦ πότνι Ἄγλαϊα
φιλησίμολπε τ' Εὐφροσύνα, θεῶν κρατί-
στου
παῖδες, ἐπακοοῖτε νῦν, Θαλία τε
ἐρασίμολπε. ἰδοῖσα τόνδε κῶμον ἐπ' εὐ-
μενεῖ τύχα
κοῦφα βιβῶντα.

Σεβαστή Αγλαΐα
και εσύ Ευφροσύνη, που χαίρεσαι με το
χορό και το τραγούδι, κόρες του πιο δυνα-
τού από τους θεούς
ακούστε με τώρα – και σύ Θάλεια, που αγα-
πάς το άσμα και τη χαρούμενη συντροφιά.
Δες με ευνοϊκό βλέμμα τον χορό τούτο που
προχωρεί με ανάλαφρο βήμα [...]

(μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

Ο Πίνδαρος περιγράφει εδώ μια εορταστική σκηνή, στην οποία παρακαλεί τις Χάριτες, την Αγλαΐα, την Ευφροσύνη και τη Θάλεια, να τον ακούσουν και να βοηθήσουν τον χορό που συνοδεύει το τραγούδι του να εκτελέσει σωστά τα αέρινα βήματά του.

Κατά τη γνώμη σου, εντοπίζεται κάποια διαφορά ανάμεσα σε αυτές τις χορευτικές κινήσεις και στις κινήσεις που κάνουν οι χορευτές του πυρρίχιου στο κείμενο αναφοράς του Βιβλίου Μαθητή/Μαθήτριας;

.....

.....

.....

Παράλληλο κείμενο 2

Κωστής Παλαμάς, *Πολεμικοί Χοροί*

Ο Κωστής Παλαμάς (1859-1943) είναι σπουδαίος Έλληνας ποιητής. Το 1885 γράφει το ποίημα *Πολεμικοί Χοροί* που περιλαμβάνεται στη συλλογή **Τα τραγούδια της πατρίδος μου**. Εδώ παρατίθενται μόνο οι δύο πρώτες στροφές από τον Χορό των Νέων (στ. 55-62).

ΧΟΡΟΣ ΝΕΩΝ

Εμπρός, περήφανα παλικάρια, εμπρός, με τάξη
 μες σε λεβέντικο να πιαστούμε χορό καθείς,
 κι η γη ας τρίξει στα βήματά μας και ας βουλιάξει
 σα να της ήρθε σεισμός βαθύς.
 Οι πρόγονοί μας με των λεβέντηδων τη γαλήνη,
 πριν απ' τη μάχη, χόρευαν κι έπαιζαν γελαστοί·
 θαρρείς το Χάρο δεν τον προσμέναν σα Χάρο εκείνοι,
 αλλά σαν κόρη λαχταριστή.

1. Πώς νιώθουν οι χορευτές των πολεμικών χορών σύμφωνα με τον Παλαμά;

.....

.....

.....

.....

.....

2. Αναζήτησε κοινά στοιχεία ή διαφορές ανάμεσα στο ποίημα του Παλαμά και στο απόσπασμα του Αθήναιου για τον πυρρίχιο. Υπογράμμισε φράσεις ή μεμονωμένες λέξεις στα δύο κείμενα και σύγκρινε τις γλωσσικές επιλογές των δημιουργών τους.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Μπορείς να διαβάσεις ολόκληρο το ποίημα του Παλαμά σκανάροντας το QR CODE. Εντόπισε και άλλα σημεία του ποιήματος που ίσως σου θυμίζουν την ψυχολογία των χορευτών του πυρρίχιου. Μπορείς να παρουσιάσεις τις σκέψεις σου στην τάξη είτε προφορικά είτε γραπτά σε μία παράγραφο 60 λέξεων.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΠΟΙΗΜΑ:
ΠΟΛΕΜΙΚΟΙ
ΧΟΡΟΙ

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνσης για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. α. Αλίευσε από την ιστορία που ακολουθεί φωνηεντόληκτα ρήματα της αρχαίας ελληνικής που χρησιμοποιούνται και στη νέα ελληνική και υπογράμμισέ τα.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Κάποιο από αυτά τα ρήματα έχει διαφορετική σημασία στα νέα ελληνικά. Αν έχεις την περιέργεια να μάθεις ποιο είναι αυτό το ρήμα, αναζήτησέ το στο λεξικό.

Το μακρινό 2010 (!) ο Πέτρος μαθαίνει για τις επαγγελματικές ευκαιρίες που προσφέρει η ζωή στον Καναδά. Συλλέγει περισσότερα στοιχεία και μετά από λίγο μαγεύεται από αυτά που διαβάζει. Μετά από δύο μήνες πηγαίνει εκεί μαζί με την οικογένειά του. Σαγηνεύεται από τα τοπία, τα παρθένα δάση, τις λίμνες... «ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΤΑΙ» διαβάζει παντού και καταλαβαίνει πόσο σέβονται οι κάτοικοι της περιοχής του το φυσικό περιβάλλον. Τα πράγματα, όμως, δεν εξελίχθηκαν όπως φανταζόταν... Παιδεύεται αρκετά για να βρει δουλειά και μετά από λίγο η σύζυγός του αρρωσταίνει. Βεβαίως, θεραπεύεται γρήγορα χάρη στην επέμβαση των γιατρών.

- β. Τώρα, μπορείς να συμπληρώσεις τα κενά τοποθετώντας τα ρήματα που εντόπισες στο παραπάνω κείμενο στους αντίστοιχους τύπους της αρχαίας ελληνικής που ζητούνται μέσα στις παρενθέσεις.

1ο ρήμα (γ' πληθυντικό οριστικής παρατατικού μέσης φωνής)

2ο ρήμα (γ' ενικό οριστικής ενεστώτα μέσης φωνής)

3ο ρήμα (α' πληθυντικό οριστικής παρατατικού μέσης φωνής)

4ο ρήμα (β' ενικό οριστικής αορίστου μέσης φωνής)

5ο ρήμα (β' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα μέσης φωνής)

2. Επίλεξε τον σωστό τύπο μέλλοντα του *είμι*, για να συμπληρώσεις τις παρακάτω προτάσεις:

- > Μένων..... πλούσιος.
- > Κῦρος καὶ ἄλλοι Πέρσαι βασιλεῖς οὔτε νῦν ἐγκρατεῖς εἰσὶν οὔτε ποτὲ ἐγκρατεῖς
- > Σὺ μὲν, ὦ Θεμιστόκλεις, ὄξυδερκῆς ἐς αἰὶ!
- > Ἐγὼ ταχέως ἄγγελος κακῶν.
- > Ὑμεῖς, ὦ πολῖται, μαθηταὶ ἀξίων διδασκάλων.

3. Κύκλωσε τον σωστό ομοιόπτωτο ονοματικό προσδιορισμό που χαρακτηρίζει την υπογραμμισμένη λέξη.

<i>Παρμενίων ὁ ἄγγελος λέγει τοῦτο.</i>	(α) παράθεση (β) επεξήγηση
<i>Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός.</i>	(α) επιθετικός προσδιορισμός (β) παράθεση
<i>Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας.</i>	(α) επιθετικός προσδιορισμός (β) επεξήγηση
<i>Οἱ ἄρχοντες οἱ ὑμέτεροι ἄνδρες ἄδικοί εἰσι.</i>	(α) παράθεση (β) επιθετικός προσδιορισμός
<i>Ἀγαθῷ τῷ πνεύματι πορεύσομαι.</i>	(α) επεξήγηση (β) κατηγορηματικός προσδιορισμός

4. Στις παρακάτω προτάσεις προσδιόρισε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς:

- > Σφακτηρία ἢ νῆσος.
- > Βαρὸν τὸ πένθος.
- > Ἡ δόξα ἢ ἀθάνατος.
- > Ξανδίππη, ἢ Σωκράτους γυνή.
- > Βλέπομεν πατέρα ὑμῶν, Φίλιππον.

ΕΝΟΤΗΤΑ

6

Πολιτισμός: τέχνη και τεχνολογία (β)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Αντλώντας βοήθεια από το Γλωσσάριο του Βιβλίου Μαθητή/Μαθήτριας και από τα Σώματα Νέων Ελληνικών κειμένων της Πύλης για την ελληνική γλώσσα, δημιούργησε τρεις προτάσεις με το *δέχομαι* (απλό ή σύνθετο) ή κάποιο παράγωγό του, στις οποίες να γίνεται μεταφορική χρήση της γλώσσας.

.....

.....

.....

.....

2. Στο κείμενο με την *Κρυπτεία* σκυτάλη υπάρχουν λέξεις που έχουν ως α' συνθετικό πρόθεση. Αφού τις εντοπίσεις, προσπάθησε να σκεφτείς μία λέξη της νέας ελληνικής με πρώτο συνθετικό καθεμιά από αυτές τις προθέσεις.

.....

.....

3. Στις παρακάτω λέξεις της αρχαίας ελληνικής, που έχουν επιβιώσει και στα νέα ελληνικά, τι μέρος του λόγου είναι το α' συνθετικό;

ἄυλος (= αυτός που δεν αποτελείται από ύλη), ἡ ἐπιτυχής, τὸ ἡμιτελές (= μισοτελειωμένο), ἡ διχόνοια (= διαφωνία, ασυμφωνία), ὁ ἀρτιμελής (= με ἄρτια μέλη, ἀκέραιος), ὁ δυσκίνητος, ἡ ὑφήγησις (= οδηγία, υπόδειξη), ἡ ὁμόνοια (= ἀρμονία), καταγράφων.

ΣΩΜΑΤΑ ΝΕΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Επίρρημα	Κύρια πρόθεση	Αχώριστο μόριο
.....
.....
.....

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Στην Ιστορία της Α΄ Γυμνασίου έμαθες για τη Γραμμική Α΄, τη γραφή των Μινωιτών, που έως σήμερα δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί. Αναζήτησε πληροφορίες για τη γραφή αυτή στο περσινό βιβλίο Ιστορίας ή στο διαδίκτυο και παρουσίασε την έρευνά σου στην τάξη.

ή εναλλακτικά

Σε παιχνίδι ρόλων με κατασκόπους στην τάξη, κατασκεύασε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου (και με τη βοήθεια του καθηγητή της Τεχνολογίας) μια κρυπτεία σκυτάλη και στείλε μήνυμα σε ομάδα φιλικά προσκείμενη προς τη δικιά σου, χρησιμοποιώντας τη φαντασία σου.

2. Πώς φαντάζεσαι έναν κρυπτογραφικό κώδικα σχημάτων; Με τις γνώσεις σου για τα σχήματα από τη γεωμετρία ή και άλλα σχήματα που θα σκεφτείς αξιοποιώντας τη φαντασία σου, προσπάθησε να αφηγηθείς μια σύντομη ιστορία. Κάθε σχήμα να αντιστοιχεί σε μια λέξη (π.χ. σπίτι = \triangle , πόρτα = \cap , παράθυρο = \square , ήλιος = \odot).
3. Ο Alan Turing (1912-1954) ήταν Βρετανός θεωρητικός μαθηματικός και επιστήμονας της πληροφορικής και της κρυπτανάλυσης. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου κατάφερε να «σπάσει» τον περίφημο «κώδικα των Ναζί» και να βοηθήσει με αυτόν τον τρόπο τη βρετανική αντικατασκοπεία και τους συμμάχους της στην Ευρώπη. Με τη βοήθεια του καθηγητή / της καθηγήτριας των Μαθηματικών, κάνε την προσωπική σου έρευνα για αυτόν τον σημαντικό επιστήμονα την οποία θα παρουσιάσεις στην τάξη. Στη συνέχεια συζήτησε με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σου την αξία της πληροφορίας για τον σύγχρονο άνθρωπο την εποχή της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης.
4. **ΔΕΜΕΟ:** Αντικατάστησε το Ε με Α και τοποθέτησε στη σωστή σειρά τις συλλαβές, για να βρεις ποια λέξη κρύβεται.

5. Παρατήρησε προσεκτικά τη λέξη ΕΩΡΕΣ. Σου δίνεται ότι το Ε = Α και το Ω = Ε. Ποια λέξη κρύβεται;

ή εναλλακτικά

ΣΗΜΕΡΙΜΕ: Βάλε στη σωστή σειρά τις συλλαβές και ανακάλυψε τη λέξη που κρύβεται.

6. Περιηγήσου στην παρακάτω ηλεκτρονική διεύθυνση σκανάροντας το QR CODE, στον ιστότοπο Eureka του Μουσείου Ηρακλειδών, επέλεξε ένα σύστημα τηλεπικοινωνίας μεταγενέστερων εποχών και παρουσίασέ το στην τάξη.

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ

ή εναλλακτικά

Η κρυπτεία σκυτάλη, όπως και οι φρυκτωρίες, (βλ. πιο κάτω στο Παράλληλο κείμενο) αποτελούν σημαντικά τεχνολογικά επιτεύγματα της αρχαιότητας. Γνωρίζεις άλλες τεχνολογικές κατακτήσεις του αρχαίου κόσμου, εκτός Ελλάδας, σε χώρες όπως η Αίγυπτος, η Κίνα κ.ά.; Οργάνωσε έκθεση φωτογραφίας στην τάξη σου με θέμα «Αρχαία Τεχνολογία».

7. Τα σήματα Μορς είναι κώδικας επικοινωνίας και μετάδοσης της πληροφορίας μέσα από τον τηλεγράφο και τη ραδιοεπικοινωνία. Σήμερα, ωστόσο, έχει καταργηθεί, αφού έχουν αναπτυχθεί άλλες, πιο σύνθετες τεχνικές κρυπτογράφησης. Αναζήτησε τον πίνακα με τις αντίστοιχες γραμμάτων / αριθμών και συμβόλων στο διαδίκτυο και παίξε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου ως εξής: η τάξη χωρίζεται σε δύο ομάδες. Κάθε ομάδα ετοιμάζει σε ένα χαρτί ένα μήνυμα για ένα κρυμμένο αντικείμενο στο προαύλιο του σχολείου. Η αντίπαλη ομάδα προσπαθεί να αποκρυπτογραφήσει το μήνυμα που αναφέρει το αντικείμενο και τη θέση του. Κερδίζει η ομάδα που εντοπίζει πρώτη το αντικείμενο που αναζητείται.
8. Παιχνίδι μέσα στην τάξη με τους/τις μαθητές/-τριες χωρισμένους σε δύο ομάδες. Χρησιμοποιώντας τα 24 γράμματα του ελληνικού αλφάβητου, κάθε ομάδα κατασκευάζει ένα σύστημα κρυπτογράφησης με δικούς της κανόνες αντικατάστασης των γραμμάτων με άλλα ή μετακίνησης των θέσεων τους, για να μεταφέρει στην αντίπαλη ομάδα την ονομασία ενός αγαπημένου φαγητού.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο 1

Ονήσανδρος, *Στρατηγικός 25. 2. 7 – Οι φρυκτωρίες (διασκευή)*

Ο Ονήσανδρος είναι συγγραφέας της Αυτοκρατορικής εποχής. Θεωρείται «τακτικογράφος», καθώς συντάσσει «τακτικά βοηθήματα», δηλαδή έργα στα οποία παραθέτει οδηγίες για την τακτική που θα πρέπει να ακολουθήσει ένας στρατηγός. Τέτοιο τακτικό βοήθημα είναι και ο Στρατηγικός.

Πάντες οί ήγεμόνες ἐκέλευον τοὺς πρώτους τὴν ἀγγελίαν φέρειν τοῖς πλησίοις αὐτῶν. Ἔπειτα οἱ πλησίον στρατιῶται ἔφερον τὸ παράγγελμα τοῖς κατόπιν ἄχρι τῶν τελευταίων. Οὕτως γὰρ ἐν τάχει καὶ μετὰ κόσμου καὶ μεθ' ἡσυχίας τὸ παράγγελμα παραπλησίως ἐγίνετο τοῖς φρυκτωροῖς. Ὁ πρῶτος τῶν φρυκτωρῶν ἤρετο χερσὶ τὸν φρυκτόν, ὁ δεύτερος τῷ μετ' αὐτὸν ἐπύρσευεν, εἶθ' ὁ τρίτος τῷ τετάρτῳ, καὶ τέταρτος τῷ πέμπτῳ, καὶ πέμπτος τῷ ἕκτῳ καὶ καθεὶς πάντες ἀλλήλοισι. Οὕτως ἅπας ὁ στρατὸς ὁξέως διὰ μήκους σταδίων τὸ σημανθὲν ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐπεγίνωσκε.

Όλοι οι ηγεμόνες διέταζαν τους πρώτους να μεταφέρουν το μήνυμα σε αυτούς που βρίσκονταν κοντά τους. Έπειτα οι κοντινοί στρατιώτες μετέφεραν το μήνυμα στους επόμενους μέχρι τους τελευταίους. Έτσι, λοιπόν, γρήγορα και με τάξη και ησυχία έφτανε το παράγγελμα παρομοίως στους φύλακες των φρυκτωριών. Ο πρώτος των φυλάκων των φρυκτωριών σήκωνε στα χέρια του τον πυρσό, ο δεύτερος σήκωνε στα χέρια του τον πυρσό (και τον έδινε) στον επόμενο, έπειτα ο τρίτος στον τέταρτο και ο τέταρτος στον πέμπτο και ο πέμπτος στον έκτο και όλοι ο ένας μετά τον άλλο μεταξύ τους. Έτσι, όλος ο στρατός γρήγορα αντιλαμβανόταν σε μεγάλη απόσταση το μήνυμα του πρώτου.

(μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

ΥΓΡΟ ΠΥΡ

Παράλληλο κείμενο 2

Ο **Νικηφόρος Φωκάς** (912-969) ήταν Βυζαντινός αυτοκράτορας με σημαντικές επιτυχίες στα πεδία των μαχών. Τα καμινοβίγλια που περιγράφονται στο απόσπασμα ήταν οι φρουκτωρίες της βυζαντινής εποχής.

Περὶ τῶν καμινοβιγλίων καὶ κατασκόπων 2. 1

Ἀναγκαία δὲ ἡ τῶν καμινοβιγλατόρων ὑπάρχει ὠφέλεια· καὶ χρὴ τὸν στρατηγὸν καὶ τούτων πολλὴν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐν ἐπιτηδείοις τόποις ἐφιστᾶν τὰ καμινοβίγλια, ὅπως, ἡνίκα κινήσεις τῶν ἐχθρῶν γένηται, καὶ βιγλάτορες ταύτης αἰσθῶνται διὰ τῶν καμινοβίγλων, καὶ ὁ στρατηγὸς τὴν ἐξέλευσιν τῶν ἐχθρῶν προγινώσκη καὶ ποῖαν ὁδὸν ἐξελθεῖν μέλλωσι, καὶ αἱ χῶραι δι' αὐτῶν τε καὶ τῶν ἐκσπηλατόρων καταμηνύμεναι τοῖς ὀχυρώμασι καταφεύγωσι καὶ τὰ τούτων θρέμματα.

Η ύπαρξη των καμινοβιγλατόρων είναι απαραίτητη και ωφέλιμη. Ο στρατηγός πρέπει να δίνει μεγάλη προσοχή σε αυτούς και να τοποθετεί τα καμινοβίγλια σε κατάλληλα σημεία, ώστε, όταν υπάρξει κίνηση των εχθρών, οι βιγλάτορες να το αντιληφθούν μέσω των καμινοβιγλίων. Έτσι, ο στρατηγός θα γνωρίζει εκ των προτέρων την έξοδο των εχθρών, καθώς και τον δρόμο που πρόκειται να ακολουθήσουν. Παράλληλα, οι περιοχές που ειδοποιούνται μέσω αυτών και των ανιχνευτών θα μπορούν να καταφύγουν στα οχυρά, μεταφέροντας και τα κοπάδια τους.

(μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

1. Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα από την τραγωδία *Αγαμέμνων* του Αισχύλου (στ. 280-283, μετάφραση Τ. Ρούσσος, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1992). Η Κλυταιμῆστρα, σύζυγος του αρχηγού των Αχαιών, Αγαμέμνονα, πληροφορεί τα μέλη του Χορού ότι φάνηκε η λάμψη της φωτιάς πάνω από το όρος Ίδη, σημάδι ότι ο πόλεμος της Τροίας είχε τελειώσει και ότι ο σύζυγός της επέστρεφε νικηφόρος στην πατρίδα του. Συμπλήρωσε τα κενά με τις κατάλληλες λέξεις της στήλης Β.

A

ΧΟΡΟΣ: Και πότε κούρσεψαν την πόλη;

ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑ: Τη νύχτα, σου είπα, που γέννησε τούτο.

ΧΟΡΟΣ: Τόσο γοργά ποιος θα 'ρχονταν μαντατοφόρος;

ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑ: Ο Ήφαιστος, λαμπρό στέλνοντας από την Ίδη. Συναλλάζοντας οι την έτοιμη, μια με την άλλη, τη φέραν ως εδώ. (...) Αυτό σου λέω το ξάστερο από την Τροία και το μαντάτ' ο άντρας μου έχει στείλει.

B

φωτιά

φέγγος

σημάδι

φλόγες

φως

2. Εντοπίζεις κάποιο κοινό σημείο ανάμεσα στην κρυπτεία σκυτάλη και στις φρουκτωρίες;

.....

.....

.....

ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ

ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ

3. Ποια, κατά τη γνώμη σου, ιδιαιτερότητα του συστήματος των φρυκτωριών αναδεικνύεται στο απόσπασμα;

.....

.....

Δ. Δραστηριότητες εμβάθυνσης για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Με βάση το α' ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου μέσης φωνής στην μπλε στήλη, συμπλήρωσε τα κενά με το πρόσωπο της οριστικής παρακειμένου μέσης φωνής που ζητείται στην παρένθεση.

πορεύομαι πεπόρευμαι	(β' ενικό)
δημεύομαι δεδήμευμαι	(γ' πληθυντικό)
μνηστεύομαι μεμνήστευμαι	(α' πληθυντικό)
κυβεύομαι κεκύβευμαι	(β' πληθυντικό)
έρμηνεύομαι ήρμήνευμαι	(γ' ενικό)

2. Με βάση το α' ενικό πρόσωπο οριστικής υπερσυντελικού μέσης φωνής στην κίτρινη στήλη, συμπλήρωσε τα κενά με το πρόσωπο της οριστικής υπερσυντελικού μέσης φωνής που ζητείται στην παρένθεση.

πορεύομαι έπεπορεύμην	(β' ενικό)
δημεύομαι έδεδημεύμην	(γ' πληθυντικό)
μνηστεύομαι έμεμνηστεύμην	(α' πληθυντικό)
κυβεύομαι έκεκυβεύμην	(β' πληθυντικό)
έρμηνεύομαι ήρμηνεύμην	(γ' ενικό)

3. Στα παρακάτω ρήματα να σχηματίσεις τον αντίστοιχο τύπο της μέσης φωνής σε ίδιο χρόνο, έγκλιση, πρόσωπο και αριθμό. Ενώνοντας τα σημειωμένα γράμματα σχηματίζεται η ονομασία των ρημάτων που έχουν μόνο μέση φωνή.

1. βραβεύει	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —
2. πεπαίδευκα	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —
3. ἀπολαύσω	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —
4. ἐπείθετε	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —
5. γεύσει	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —
6. κατελεύκει	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —
7. κυριεύει	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —
8. κελεύομεν	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —
9. ἠγόρευσα	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —

Τα ρήματα που έχουν μόνο μέση φωνή λέγονται — — — — —.

4. Εντόπισε και αναγνώρισε τα είδη των ετερόπτωτων ονοματικών προσδιορισμών στις παρακάτω περιόδους λόγου.

- > Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Βοιωτῶν ἀγγέλλεται τοῖς Ἀθηναίοις ὁ θάνατος τῶν στρατηγῶν.
- > Τύραννος ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας γίννεται, ὁ δὲ ἀγαθὸς κυβερνήτης προστάτης τῆς πόλεως.
- > Πάντων τῶν ἡγεμόνων ἰκανότατος Θεμιστοκλῆς ἦν.
- > Ἡ δικαίων φιλία πηγὴ ἀγαθῶν ἐστὶ.
- > Αἱ πηγαὶ τοῦ Πηνειοῦ ἐν τοῖς ὄρεσίν εἰσι.

5. Αντιστοίχισε σωστά τα (υπογραμμισμένα) παραδείγματα ετερόπτωτων προσδιορισμών από τα νέα ελληνικά της στήλης Α με τα παραδείγματα από τα αρχαία ελληνικά στη στήλη Β. Ἐπειτα συμπλήρωσε δίπλα σε κάθε χαρακτηρισμό τον αριθμό της πρότασης.

A	B
A1 Ολόκληρος ἄνδρας 40 <u>ετών</u> και να κάνει έτσι.	B1 Οἱ νόμοι <u>τοῦ Σόλωνος</u> ἦσαν δίκαιοι.
A2 Η ανακαίνιση περιελάμβανε και παράθυρα <u>αλουμινίου</u> .	B2 Ἡ ἀρετὴ ἐστὶ σεμνοτέρα <u>τῆς κακίας</u> .
A3 Στάθηκε ἀξίος οἰκονόμος <u>τῆς περιουσίας</u> του.	B3 Πέντε <u>ἡμερῶν</u> δρόμος.
A4 Ο Γιώργος εἶναι μικρότερός <u>μου</u> δύο χρόνια.	B4 Ἡ οἰκοδόμησις <u>τῶν τειχῶν</u> ταχεῖα ἐγένετο.
A5 Μου ἔκανε δῶρο το «Μονόγραμμα» <u>του Ο. Ελύτη</u> .	B5 Ἀγέλη <u>βοῶν</u> ἐφαίνετο πλησίον τῆς πόλεως.

γενική συγκριτική/....., γενική του δημιουργού/.....

γενική της ιδιότητας..../....., γενική αντικειμενική/....., γενική της ύλης/.....

ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ
ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ
ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

7

ΕΝΟΤΗΤΑ

Οικονομία

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Προσπάθησε να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις της αρχαίας ελληνικής που προκύπτουν από τα παρακάτω συνθετικά:

- > πρῶτος + ἀγωνιστής = (ουσιαστικό)
- > ἡμί + θεός = (ουσιαστικό)
- > ἄκρον + πόλις = (ουσιαστικό)
- > ἐπί + ἡμέρα = (επίθετο)
- > εὖ + μέγεθος = (επίθετο)

2. Στις παρακάτω σύνθετες λέξεις εντόπισε από ποιο ουσιαστικό προέρχεται το β' συνθετικό:

- > ἀναρχος
- > ἐμφύλιος
- > εὐγνώμων
- > ἰσοβαρὺς
- > πολυτελής

3. Από το αρχαίο ελληνικό ρήμα *πωλέω-πωλῶ* παράγονται τα νεοελληνικά επιθήματα *-πώλης* και *-πωλείο*. Το πρώτο σημαίνει «τον έμπορο που πωλεί κάτι» και το δεύτερο «το κατάστημα στο οποίο πωλείται κάτι». Συμπλήρωσε τον παρακάτω κατάλογο επαγγελματών αντίστοιχα, προσπαθώντας να εντοπίσεις αυτά που έχουν αρχαία ελληνική λέξη ως α' συνθετικό.

βιβλιοπώλης	βιβλιοπωλείο

4. Με τη βοήθεια του Λεξικού της Κοινής Ν.Ε. στην Πύλη για την ελληνική γλώσσα να αναζητήσεις πώς χρησιμοποιούμε σήμερα τη μετοχή *κεκτημένος, κεκτημένη, κεκτημένον* που παράγεται από το αρχαίο ελληνικό ρήμα *κτάομαι-κτώμαι*.

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Γράψε ένα υποθετικό σενάριο: τι μπορεί να συμβεί, αν κάποιος δεν ακολουθήσει τις συμβουλές που δίνει ο Πλούταρχος σχετικά με τον δανεισμό (ελεύθερη έκταση);
2. Στο κείμενο ασκείται κριτική στην επιλογή κάποιων ανθρώπων να καταφύγουν σε δανεισμό, όχι γιατί το έχουν άμεσα ανάγκη αλλά από επιθυμία να ζήσουν μέσα στη χλιδή και στην πολυτέλεια. Πόσο επίκαιρο είναι αυτό το θέμα; Κάνε την προσωπική σου έρευνα καταγράφοντας τις απόψεις μελών του περιβάλλοντός σου και παρουσίασε τα πορίσματά σου στην τάξη.
3. Παλαιότερα, πολλές τράπεζες διαφήμιζαν και έδιναν με ευκολία υψηλότοκα καταναλωτικά δάνεια (όπως τα *διακοποδάνεια* και τα *εορτοδάνεια*). Κάποιοι άνθρωποι, επηρεασμένοι από το καταναλωτικό πρότυπο ζωής, βρέθηκαν υπερχρεωμένοι. Αναζήτησε διαφημιστικά βίντεο και σχετικά άρθρα στο διαδίκτυο. Συζήτησε τα συμπεράσματά σου με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριάς σου και τον καθηγητή/την καθηγήτρια της Οικιακής Οικονομίας και δημιούργησε ένα κολάζ με τους τίτλους τους.
4. Η οικονομία είναι η επιστήμη της διαχείρισης των εσόδων και των εξόδων ενός φυσικού προσώπου, μιας επιχείρησης ή ενός κράτους. Από τις πληροφορίες που σου δίνει το κείμενο του Πλουτάρχου, γράψε ένα κείμενο με θέμα την αυτάρκεια.
5. «Η απόκτηση υλικών αγαθών, ειδικά μέσω δανεισμού κι όχι μέσω εργασίας, μπορεί να φέρει την ευτυχία». Με τη βοήθεια του καθηγητή σου διοργάνωσε αγώνες λόγων στην τάξη σου: η μία ομάδα θα υποστηρίζει την παραπάνω θέση, ενώ η άλλη ομάδα θα προσπαθεί να πείσει για το αντίθετο.
6. Ο Πλούταρχος συνδέει τον δανεισμό με την κάλυψη των καταναλωτικών αναγκών του ανθρώπου. Πόσο εύκολο πιστεύεις ότι είναι για κάποιον έφηβο της ηλικίας σου να επηρεαστεί από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και να εξαρτήσει την ευτυχία του από τα καταναλωτικά πρότυπα που προβάλλονται μέσα από αυτά;
7. Το νεοελληνικό *ψεύτης* παράγεται από το αρχαίο ελληνικό *ψεύδομαι* που υπάρχει στο κείμενο του Πλουτάρχου. Αξιοποιώντας τη φαντασία σου, αφηγήσου μια ιστορία με τίτλο «Ο ψεύτης και ο κλέφτης τον πρώτο χρόνο χαίρονται».

ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ
ΚΟΙΝΗΣ Ν.Ε.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο 1

Ο Δημόκριτος ήταν αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος του 5ου αι. π.Χ. από τα Άβδηρα της Θράκης. Ήταν από τους πρώτους που υποστήριξε την ατομική θεωρία, δηλαδή ότι τα πράγματα αποτελούνται από πολλά και μικροσκοπικά άτομα, διαφορετικά μεταξύ τους ως προς τη δομή, τη μορφή και τη θέση. Στον Δημόκριτο αποδίδεται το παρακάτω απόφθεγμα:

*Χρήματα πορίζειν μὲν οὐκ ἀχρεῖον,
ἐξ ἀδικίας δὲ πάντων κάκιον.*

Γνώμαι 78

Το να αποκτά κάποιος πράγματα δεν είναι αισχρό, όμως, (το να τα αποκτά) αδικώντας, είναι το χειρότερο από όλα.

Κατά τη γνώμη σου, ο δανειστής που κερδοσκοπεί εις βάρος του ανθρώπου που βρίσκεται σε ανάγκη διαπράττει αδικία; Διάβασε και το παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο του Κ. Θεοτόκη και απάντησε ολοκληρωμένα.

.....

.....

.....

Παράλληλο κείμενο 2

Κωνσταντίνος Θεοτόκης, *Οι σκλάβοι στα δεσμά τους*

(από τα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ΄ Γυμνασίου των Ν. Γρηγοριάδη, Δ. Καρβέλη, Κ. Μπαλάσκα, Γ. Παγανού*, Αθήνα 1979 [2η έκδοση]).

Ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης είναι σημαντικός Έλληνας πεζογράφος των αρχών του 20ού αιώνα. Το μυθιστόρημά του Οι σκλάβοι στα δεσμά τους αφηγείται την ιστορία του κόντε Αλέξανδρου Οφιομάχου Φιλαρέτου, ενός ευκατάστατου ανθρώπου της επτανησιακής αριστοκρατίας, ο οποίος έχει «ξεπέσει οικονομικά». Για να αντεπεξέλθει στις ανάγκες της οικογένειάς του, ο Οφιομάχος δανείζεται από τον Μίμη Χαντρινό. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο κόντε Οφιομάχος δέχεται την επίσκεψη του τοκογλύφου, που έρχεται, για να ζητήσει πίσω έντοκα τα χρήματα που του είχε δανείσει.

[...]

— Πάμε απάνω! Του ξανά 'πε σιγά ο Οφιομάχος με κατεβασμένο βλέφαρο και ξανασιάνοντας νευρικά το παλιό πανωφόρι του, σα να κρύωνε.

[...]

ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ανέβηκαν και οι δύο στο γραφείο και χωρίς προοίμια ο γέρος, αφού εκλείδωσε την πόρτα και αφού έβαλε τον άλλον να καθίσει σιμά του μπρος στο τραπέζι, τον ερώτησε σοβαρός:

— Τι θέλεις;

Ο άλλος του 'ριξε με την άκρη του ματιού του μίαν ειρωνική ματιά κι εξαμογέλασε σαρκαστικά κάτω από το κακοβαμμένο μουστάκι του.

«Αφέντη,» του 'πε «δεν το ξέρεις;...Αύριο ξεπέφτει ένα χαρτί σου κι ήρθα να πάρω αυτά τα λίγα τα χρήματα...Δεν είναι ούτε μια πρόκα του παπουτσιού σου...Μικροπρέπειες!...Ήρθα να τα πάρω σήμερα, γιατί δεν θέλω ν' ακούεσαι!

Κι έτσι λέγοντας έβαλε στη μέσα τσέπη του σακακιού του το χέρι του κι έκαμε πως ήθελε να τραβήξει κάτι από μέσα. Μα ο άρχοντας δεν του απαντούσε αμέσως· εφάνηκε μία στιγμή σκεφτικός· έχασε λίγο το ροδοκόκκινο κι ωραίο χρώμα του και τέλος ντροπαλά και χαμηλόφωνα του αποκρίθηκε:

— Δεν τα 'χω, μωρέ, σήμερα, μα την αλήθεια!

Ο Χαντρινός επρόσμενε βέβαια αυτήν την απάντηση. Δεν ήταν η πρώτη φορά που η συνομιλία τους άρχιζε έτσι. Έβγαλε άδαιο το χέρι από την τσέπη, εκοίταξε με απορία τον γέροντα, που βαστούσε τώρα κατεβασμένο το βλέφαρο και του 'πε σκληρά, κάνοντας τον κακοφανιασμένο:

— Αφέντη, το ξέρεις, εγώ είμαι άνθρωπός σου, εγώ αγαπάω το σπίτι σου, εγώ έχω καλή καρδιά, μα πάρα πολύ καλή, και κάθε μέρα χάνω γι' αυτή την καλοσύνη μου... Ναι, μα την αλήθεια πού είναι ο Θεός! Αφέντη, τα θέλουν!...

— Κι αφού δεν τα 'χω!... Ξαναπολογήθηκε ο γέρος στεναχωρημένος. Σφάξε με λοιπόν!... [...]

1. Σε ποιο σημείο συγκλίνουν και πού διαφοροποιούνται ο Πλούταρχος και ο Θεοτόκης;

.....

.....

.....

.....

.....

2. Πώς κρίνεις τη συμπεριφορά του Οφιομάχου; Τεκμηρίωσε την άποψή σου με στοιχεία του κειμένου.

.....

.....

3. Ποια στάση κρατά ο τοκογλύφος; Με ποιες γλωσσικές επιλογές επιτυγχάνει ο Θεοτόκης να την παρουσιάσει με πιο γλαφυρό τρόπο;

Δ. Δραστηριότητες εμβάθυνσης για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Μετάφερε τους παρακάτω τύπους υποτακτικής ενεστώτα, αορίστου, παρακειμένου ενεργητικής και μέσης φωνής στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού (από αυτόν που βρίσκονται):

μαθητεύσης

μαντεύωμαι (= να προφητεύω)

συμβουλευέσθε

πεπαιδευμένος ἦ

ἐρμηνεύωσι

κεκελευκυῖαι ὦμεν

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Στο πλαίσιο υπάρχουν τύποι υποτακτικής όλων των χρόνων ενεργητικής και μέσης φωνής. Υπογράμμισε μόνο τους τύπους που ανήκουν στον αόριστο (και των δύο φωνών):

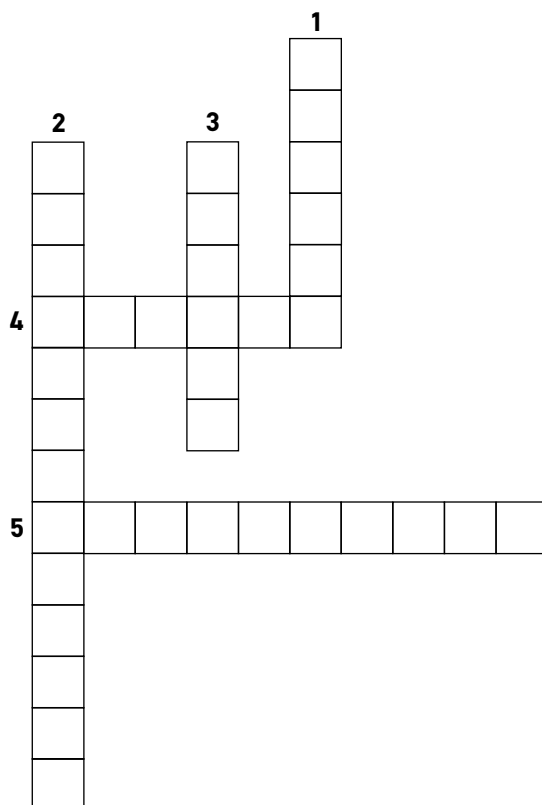
κελεύσωμεν, κηδεύετε, τετυραννευκότες ὦσι, χρησιμεύσης, λατρεύονται, στρατοπεδεύσεται, κολακεύητε, κωλύονται

- > Τι διαφοροποιεί τον αόριστο από τους άλλους χρόνους στην υποτακτική ενεργητικής και μέσης φωνής:

3. Κύκλωσε τα απαρέμφατα και υπογράμμισε τα υποκείμενά τους στις παρακάτω περιόδους λόγου:

- > Ὁ στρατηγὸς ἄρχεται διαβαίνειν.
- > Ἀσκοῦμαι ἀκούειν περὶ τῶν δικαίων.
- > Οὗτος λέγει εὖ ποιήσιν τὴν πόλιν.
- > Ἐπιθυμῶ τὸν μῦθον διηγείσθαι.
- > Ὁμολογῶ κινδυνεύειν.
- > Βούλομαι δηλῶσαι τὸ σαφέστερον.

4. Λύσε το σταυρόλεξο.

Οριζόντια

4. Το απαρέμφατο που μεταφράζεται με το «να».
5. Το απαρέμφατο είναι τύπος του ρήματος.

Κάθετα

1. Το απαρέμφατο δεν έχει καταλήξεις, δηλαδή είναι
2. Όταν ρήμα και απαρέμφατο έχουν το ίδιο υποκείμενο, έχουμε
3. Το απαρέμφατο που μεταφράζεται με το «ότι».

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ –
ΤΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΙΑ

8

ΕΝΟΤΗΤΑ

Ηγεσία (α)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Σχημάτισε τις σύνθετες λέξεις της αρχαίας ελληνικής που προκύπτουν από τα παρακάτω συνθετικά:

> πᾶς + σοφός =

> ἄ [στερητικό] + ἴσος =

> ἄ [στερητικό] + δηλός =

> εὖ + δηλός =

> ἄξιος + θαυμαστός =

2. Σχημάτισε τα επίθετα της αρχαίας και νέας ελληνικής που προκύπτουν από τη σύνθεση των παρακάτω επιθέτων:

> πᾶς + παλαιός =

> πᾶς + ἄθλιος =

> πᾶς + καλός =

> πᾶς + πονηρός =

3. Συμπλήρωσε την οικογένεια λέξεων του ἄρχω, αφού αντιστοιχίσεις τις λέξεις της στήλης Α με τις κατάλληλες της στήλης Β, προκειμένου να δημιουργήσεις λεκτικά σύνολα.

A

αρχιμηνιά
αρχάγγελος
αρχαιοελληνικός
αρχιπέλαγος
δήμαρχος

B

Αιγαίο
Μιχαήλ
πολιτισμός
της πόλης
κι αρχιχρονιά

ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ
ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ
ΟΜΑΔΕΣ
ΜΕ 1ο
ΣΥΝΘΕΤΙΚΟ:
ΠΑΣ-ΠΑΣΑ-ΠΑΝ

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Αφηγήσου μια σύντομη ιστορία, η οποία θα κλείνει με την παροιμία «των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν».
2. *Άρχηγού παρόντος πᾶσα ἀρχὴ παυσάτω*: η φράση σημαίνει ότι, όταν είναι παρών ο αρχηγός, όλοι οι άλλοι πρέπει να σιωπούν. Σκέψου και κατάγραψε τι μπορεί να συμβεί, αν κάποιος παρακούσει αυτή την εντολή.
3. Αναζήτησε από το διαδίκτυο και παρουσίασε στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριές σου πληροφορίες για τους επτά σοφούς της αρχαιότητας.
4. Κάνε μια επιλογή από αποφθέγματα που αποδίδονται στους επτά σοφούς και συζήτησε την ερμηνεία τους με τη βοήθεια του καθηγητή/της καθηγήτριάς σου.
5. Σύμφωνα με τη ρήση του Βίαντα *ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι*, που διασώζει ο Αριστοτέλης (*Ηθικά Νικομάχεια* 1130α), η εξουσία αποκαλύπτει τον χαρακτήρα του ανθρώπου. Γράψε το προσωπικό σου σχόλιο, αντλώντας έμπνευση και από το κείμενο αναφοράς.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

Ισοκράτης, *Πρὸς Νικοκλέα* 15, 17, 19, 22, 26, 28, 29, 33 (διασκευή)

Ο Ισοκράτης ήταν από τους πιο σημαντικούς ρήτορες που έζησαν στην Αθήνα κατά την κλασική περίοδο (4ος αι. π.Χ.). Με το έργο του *Πρὸς Νικοκλέα* δίνει συμβουλές στον νεαρό διάδοχο του κυπριακού θρόνου σχετικά με την ορθή διακυβέρνηση της πολιτείας.

• Ἴσθι φιλάνθρωπος καὶ φιλόπολις. • Ἐπισκόπει ἀεὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις, ἵνα περιπίπτῃς ὡς ἐλαχίστοις ἀμαρτήμασιν. • Δίδου παρηρσίαν τοῖς εὖ φρονοῦσιν. • Πιστοὺς ἡγοῦ μὴ τοὺς ἅπαν ὅ,τι ἂν λέγῃς ἢ ποιῆς ἐπαινοῦντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπιτιμῶντας τοῖς ἀμαρτήμασι. • Κόλαζε τοὺς ψευδῶς διαβάλλοντας ταῖς ἀνταῖς ζημίαις, αἵσπερ τοὺς ἐξαμαρτάνοντας.	• Να είσαι φιλάνθρωπος και φιλόπατρις. • Πρόσεχε πάντα τους λόγους και τις πράξεις, για να κάνεις όσο το δυνατόν λιγότερα σφάλματα. • Δίνε ελευθερία έκφρασης σ' αυτούς που σκέφτονται σωστά. • Πιστούς να θεωρείς όχι αυτούς που επαινούν ό,τι τυχόν λέγεις ή κάνεις, αλλά αυτούς που κατακρίνουν τα σφάλματα. • Να τιμωρείς αυτούς που συκοφαντούν ψευδῶς με τις ίδιες τιμωρίες, με τις οποίες ακριβῶς (τιμωρείς) αυτούς που σφάλλουν.

- Τῶν προσταγμάτων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων κίνει καὶ μετατίθει τὰ μὴ καλῶς καθεστῶτα, καὶ μάλιστα μὲν εὐρετῆς γίνου τῶν βελτίστων νόμων.
- Διὰ παντὸς τοῦ χρόνου φαίνου προτιμῶν τὴν ἀλήθειαν οὕτως, ὥστε πιστοτέρους εἶναι τοὺς σοὺς λόγους μᾶλλον ἢ τοὺς ὄρκους τῶν ἄλλων.
- Ζήλου μὴ τοὺς κτησαμένους μεγίστην ἀρχήν, ἀλλὰ τοὺς χρησαμένους ἄριστα τῇ παρουσίᾳ.
- Οἴκει τὴν πόλιν ὁμοίως ὥσπερ τὸν πατρῶον οἶκον, ταῖς μὲν κατασκευαῖς λαμπρῶς, ταῖς δὲ πράξεσιν ἀκριβῶς, ἵν' εὐδοκιμῆς ἅμα καὶ διαρκῆς.
- Τὴν μεγαλοπρέπειαν ἐπιδεικνυσο μηδ' ἐν μιᾷ πολυτελείᾳ τῶν εὐθὺς ἀφανιζομένων, ἀλλ' τῷ κάλλει τῶν κτημάτων*.
- Τὰ γὰρ τοιαῦτα τῶν ἀναλωμάτων** αὐτῷ τε σοὶ παραμενεῖ, καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις καταλείψεις ἄξια πλείονος τῶν δεδαπανημένων.
- Από τους νόμους και τα ἔθιμα ακύρωνε και ἄλλαζε αὐτὰ που δεν ἔχουν νομοθετηθεῖ καλῶς, και προπάντων να βρίσκεις τοὺς ἀριστοὺς νόμους.
- Σε ὅλη σου τὴ ζωὴ να φαίνεσαι ὅτι προτιμᾶς τὴν ἀλήθεια ἐτίσι, ὥστε να εἶναι οἱ λόγοι σου περισσότερο αξιόπιστοι παρά οἱ ὄρκοι των ἄλλων.
- Να ζηλεύεις ὅχι ἐκείνους που ἀπέκτησαν τὴ μεγαλύτερη ἐξουσία, ἀλλὰ ἐκείνους που διαχειρίστηκαν ἀριστα αὐτὴν που εἶχαν.
- Να κυβερνᾶς τὴν πόλη με τὸν ἴδιο ακριβῶς τρόπο, που (κυβερνᾶς) τὸν πατρικό σου οἶκο, ως προς τα δημόσια κοινωφελῆ ἔργα με λαμπρότητα, ως προς τὴ διαχείριση τοῦ δημοσίου πλούτου με φειδῶ, για να ἔχεις καλὸ ὄνομα και για να ἐπαρκεῖς στις δαπάνες.
- Τὴ μεγαλοπρέπεια να μην ἐπιδεικνύεις με καμία πολυτέλεια ἀπὸ ἐκείνες που ἐξαφανίζονται ἀμέσως, ἀλλὰ με τὴν ωραιότητα των ἀποκτημάτων*.
- Γιατί τέτοιου εἴδους δαπάνες** και για σένα τὸν ἴδιον θα παραμείνουν και στους διαδόχους θα ἀφήσεις (περιουσία) ἀξίας μεγαλύτερης ἀπὸ τα κεφάλαια, που θα ἔχουν δαπανηθεῖ.

(μετάφραση ἀπὸ τὴ συγγραφικὴ ομάδα)

1. Κάποιοι ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἀρετὴ και τὴν ἰκανότητα, ὅταν δίνουν τὸν λόγο τους, να τὸν κρατοῦν· να μὴ χρειάζονται οὔτε συμφωνητικὰ οὔτε υπογραφές, που θα τοὺς δεσμεύουν. Για αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους λέγεται ἡ φράση «ο λόγος τους συμβόλαιο». Ποια περίοδος λόγου ἀπὸ τὸ παραπάνω κείμενο τοῦ Ἰσοκράτη ἀποδίδει τὸ νόημα αὐτῆς τῆς φράσης; Πόσο σημαντικὴ θεωρεῖς τὴν ἀρετὴ αὐτή;

* καλλιτεχνικῶν και κοινωφελῶν δημιουργημάτων.

** δαπάνες που διατέθηκαν για τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς

2. Συγκρίνοντας το παραπάνω κείμενο με το κείμενο *Συμβουλές προς έναν μελλονικό ηγέτη* (από το Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας), ποιες ομοιότητες εντοπίζεις στις συμβουλές διοίκησης που δίνει ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος στον γιο του και ο Ισοκράτης στον νεαρό Νικοκλή;

.....

.....

.....

3. Αφού συγκρίνεις το περιεχόμενο των δύο κειμένων, ποια από τις συμβουλές προς τους ηγεμόνες θεωρείς πιο σημαντική και γιατί;

.....

.....

.....

.....

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνσης για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Συμπλήρωσε τους ρηματικούς τύπους που ζητούνται για τα παρακάτω ρήματα:

ἴσθι	<	(β' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα)
ἴσθι	<	(α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα)
κόλαζε	<	(β' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα, ενεργητική φωνή)
κόλαζε	<	(β' ενικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα, μέση φωνή)
γίγνου	<	(β' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα)
γίγνου	<	(α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα)

2. Τοποθέτησε τον τύπο προστακτικής στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού:

σπεύδε βραδέως	<
ἴσθι νουνεχῆς	<
ἐκπεπαιδευσθε τάχιστα	<
παῦσον τῆς ὀργῆς	<

μαντευσάτω ὀρθῶς

<.....

τεθυκότες ἔστων

<.....

3. Συμπλήρωσε τη φωνή, τον χρόνο, το πρόσωπο και τον αριθμό στον οποίο βρίσκονται οι παρακάτω τύποι της προστακτικής.

στρατοπέδευσον
θεραπεύετε
κεκωλυκότα ἔστε
πέπαυσο

4. Στα παρακάτω παραδείγματα α) υπογράμμισε τα απαρέμφατα και τα υποκείμενά τους και β) απόδωσε στα νέα ελληνικά τις προτάσεις:

> *Ἐγὼ μὲν φημὶ τὰς ἰδέας τῶν πολιτειῶν τρεῖς εἶναι μόνας, ὀλιγαρχίαν, δημοκρατίαν, μοναρχίαν.* (Ισοκράτης, Παναθηναϊκὸς 132-133)

> *Λέγω τὸν διδάσκαλον κελεῦσαι αὐτὸν κροῦσαι χορδὴν τινα ἀντ' ἄλλης.* (Ἀλέξανδρος καὶ ὁ διδάσκαλος ἀπὸ το Ἀναγνωστικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης του Γ. Ζούκη, αρ. 16).

> *Νομίζω τοὺς ἀνθρώπους ἐπιμελεῖσθαι τῶν θεῶν.* (ἀπὸ το Ἀναγνωστικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης του Γ. Ζούκη, αρ. 37 [διασκευή])

5. Στην περίοδο λόγου που ακολουθεί υπάρχει ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία; Τεκμηρίωσε την απάντησή σου.

Τὰ δὲ θηρία τῶ λιμῶ ἀναγκάζονται τοῖς σταθμοῖς τῶν γεωργῶν πλησιάζειν καὶ ἀρπάζειν χήνας καὶ ἄλλα ζῷα. (ἀπὸ το Ἀναγνωστικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης του Γ. Ζούκη, αρ. 17 [διασκευή])

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ –
ΕΤΕΡΟΠΡΟΣΩΠΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ

9

Ηγεσία (β)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Εντόπισε όλα τα ρήματα που είναι σύνθετα με πρόθεση στο κείμενο που αναφέρεται στον Θησέα (Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας).

.....

.....

.....

2. Συμπλήρωσε στον παρακάτω πίνακα αρχαίες λέξεις που χρησιμοποιούνται στα νέα ελληνικά:

Σύνθεση των λέξεων	Πρόσωπο που ενεργεί	Παρασύνθετο ρήμα
ζωή + γράφω		
ναῦς + μάχομαι		
ἀ-στερητικό + σέβω		
οἰωνός + σκοπέω-σκοπῶ		
οἶκος + νέμω		

3. Να αντιστοιχίσεις τα σύνθετα ουσιαστικά της στήλης Α με τα συνθετικά τους στη στήλη Β.

A	B
σύμμαχος	ἄρμα + ἐλαύνω
νυκτοφύλαξ	νόμος + τίθημι
ἀρματηλάτης	νύξ + φυλάττω
νομοθέτης	σύν + μάχομαι

4. Πώς λέγεται αυτός...

- > που προδίδει; (πρὸ + δίδωμι)
- > που μαθαίνει πολλά; (πολὸν + μανθάνω)
- > που νικά στην Ολυμπία; (Ολυμπία + νικάω-νικῶ)
- > που σέβεται πολύ τον Θεό; (εὖ + σέβομαι)

B. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

- Γιατί, κατά τη γνώμη σου, οι αρχαίοι Αθηναίοι επέλεξαν τον Θησέα για μυθικό ιδρυτή της πόλης τους; Αναζήτησε πληροφορίες γι' αυτόν τον ήρωα και γράψε ένα κείμενο έως 80 λέξεις.
- Ποια, κατά τη γνώμη σου, ήταν τα χαρακτηριστικά εκείνα που έκαναν τον Θησέα τόσο γενναίο και αποφασιστικό; Σήμερα υπάρχουν ήρωες με ίδια ή διαφορετικά χαρακτηριστικά;
- Παρουσίασε «τον δικό σου ήρωα» σε ένα κείμενο (έως 150 λέξεις).
- Παρακολούθησε τη διαδρομή του Θησέα από την Τροιζήνα στην Αθήνα και θυμήσου τους περίφημους άθλους του.
- Ενώ για τους αρχαίους Έλληνες ο Θησέας ήταν ο κεντρικός ήρωας του ιωνικού κόσμου, ο Ηρακλής εκπροσωπούσε τη δωρική παράδοση. Αφού συλλέξεις πληροφορίες για τους άθλους του Ηρακλή, παρουσίασε στην τάξη (μόνος/-η ή και ομαδικά) την έρευνά σου.
- Γνωρίζεις άλλους ήρωες της μυθολογίας που έχουν τα χαρακτηριστικά του ηγέτη;
- Μέχρι σήμερα στον λόφο του Αγοραίου Κολωνού, ΒΔ της Ακρόπολης, υπάρχει ο εντυπωσιακός ναός του Ηφαίστου. Αξιοποίησε τη φαντασία σου και αφηγήσου μια σύντομη ιστορία με πρωταγωνιστές δύο θεούς, τον Ήφαιστο και την Αθηνά (έως 100 λέξεις).

ΘΗΣΕΩΣ ΑΘΛΟΙ

ΘΗΣΕΑΣ

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

Βακχυλίδης. Δέκατη έβδομη ωδή: *Ήϊδοι ἢ Θησεύς* (στ. 39-50)

Ο Βακχυλίδης, ένας από τους πιο γνωστούς ποιητές της κλασικής εποχής (520-451 π.Χ.), συνθέτει αυτό το ποίημα προς τιμήν του Δηλίου Απόλλωνα. Εδώ αφηγείται την ιστορία της σύγκρουσης ανάμεσα στον Θησέα και στον βασιλιά της Κρήτης Μίνωα. Σύμφωνα με τον μύθο, αφορμή της διαμάχης ήταν ο φόρος που είχε επιβάλει ο Μίνωας στους Αθηναίους, επειδή αυτοί είχαν σκοτώσει τον γιο του· συγκεκριμένα, οι Αθηναίοι έπρεπε να στέλνουν στο νησί επτά αγόρια και επτά κοπέλες, για να θανατώνονται κάθε χρόνο από τον Μινώταυρο. Ο τολμηρός Θησέας αποφασίζει να συνοδεύσει τα παιδιά από την Αθήνα, για να πείσει τον Μίνωα να δώσει τέλος στη διαμάχη.

«[...] γι' αυτό, πολέμαρχε των κατοίκων της Κνωσού,
σου ζητώ να τελειώσεις την προσβολή που θα γίνει αιτία πολλών στεναγμών·
γιατί πια δεν θα ήθελα να δω το αγαπημένο φως της θάνατης Αυγής,
αν εσύ τη βούλησή σου επιβάλεις σε κάποιον από τους νέους, παρά τη θέλησή του.
Πριν από αυτό θα φανερώσουμε τη δύναμη των χεριών μας
και ο θεός θα αποφασίσει τι πρόκειται να συμβεί.»
Αυτά τα λόγια είπε ο ήρωας, ο επιδέξιος στο ακόντιο·
άφωνο έμεινε το πλήρωμα του πλοίου
με την περήφανη τόλμη του άνδρα.

(μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

1. Ποια άλλη πτυχή της προσωπικότητας του Θησέα αναδεικνύεται στο απόσπασμα;
2. Από ποια σημεία του κειμένου το καταλαβαίνεις;
3. Με βάση τις γνώσεις που απέκτησες από τα κείμενα του Πausανία, του Πλουτάρχου και του Βακχυλίδη, χαρακτήρισε τον Θησέα με πέντε επίθετα:

1.
2.
3.
4.
5.

ΘΗΣΕΑΣ ΚΑΙ
ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΣ

ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ
ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ
Η ΑΚΡΟΑΣΗ:
ΘΗΣΕΑΣ ΚΑΙ
ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΣ

ΝΑΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ
ΣΤΟ ΣΟΥΝΙΟ

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνσης για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. Στα παραδείγματα: α) υπογράμμισε τις κατηγορηματικές μετοχές, β) γράψε το αντίστοιχο απαρέμφατο (στην ίδια φωνή και στον ίδιο χρόνο), γ) απόδωσε στα νέα ελληνικά τις προτάσεις.

> Διάγω μαθητεύων παρὰ Σωκράτη.

.....

> Γίνεταί θεραπευόμενος κατ' οἶκον.

.....

> Ὁ κυνηγὸς διάγει θηρεύων καὶ δεσμεύων ἰμάσι τὰ θηράματα.

.....

> Ὁ δὲ δοῦλος φαίνεται θεραπεύων τοὺς ναοὺς.

.....

> Εἶδον αὐτοὺς φεύγοντας.

.....

> Φανερὸς ἦν τοῖς νόμοις λατρεύων.

.....

> Ἦσαν γὰρ λελυμένα τὰ ἡνία τῶν ἵππων.

.....

2. Διάβασε προσεκτικά την ιστορία του γεωργού και εντόπισε τις κατηγορηματικές μετοχές.

Γεωργὸς διάγει τὴν ἡμέραν ἔξω τοῦ ἄστεως παρὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενος. Ἐνταῦθα φαίνεται οὐκ ἰχθῦς ἀλιεύων, ἀλλὰ τῷ πελέκει ξυλευόμενος. Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ τοῦ ἵππου τὰ ξύλα φέρει. Ἐκφεύγει δ' ὅμως ποτὲ ὁ πέλεκυς καὶ εἰς τὸν ποταμὸν πίπτει. Κάθεται οὖν περίλυπος παρὰ τὴν ὄχθην καὶ ὀδύρεται. Ὁ δὲ θεὸς τυγχάνει ἀναδυόμενος ἐκ τοῦ ποταμοῦ, μανθάνει τὴν αἰτίαν τῆς θλίψεως καὶ οἰκτίζει αὐτόν. Εὐδὺς τοῖνον εἰς τὸν ποταμὸν καταδύεται καὶ ἀναφέρει τῷ γεωργῷ δύο πελέκεις.

Από το *Αναγνωστικόν της Αρχαίας Ελληνικής*
του Γ. Ζούκη, αρ. 19, (Αθήνα 1964) [διασκευασμένο απόσπασμα]

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ
ΚΑΙ ΜΕΤΟΧΕΣ
ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Ηγεσία (γ)

A. Δραστηριότητες παραγωγής και σύνθεσης

1. Η υπογραμμισμένη λέξη στις νεοελληνικές προτάσεις λειτουργεί μεταφορικά. Με ποιο αρχαίο επίθετο μπορεί να αντικατασταθεί;
 - > Τον έχω ευεργετήσει πάμπολλες φορές και δεν αισθάνεται καμία ευγνωμοσύνη. Ούτε ένα ευχαριστώ δεν είπε. Είναι γαϊδούρι!
α) άγνώμων β) ραδιουργός γ) νοήμων
 - > Συνεχίζει να επιμένει, ενώ έχει αποδειχθεί ότι έκανε λάθος. Αλλά τι περιμένεις; Είναι μουλάρι!
α) πείσμων β) νουνεχής γ) άλαζών
 - > Αυτός δεν είναι φίλος. Φίδι είναι!
α) μωρός β) ύποχθόνιος γ) εύγνώμων
2. Αντιστοίχισε τις ονοματοποιητικές/ηχομιμητικές λέξεις της στήλης Α με τα ρήματα από τα οποία προήλθαν στη στήλη Β.

A	B
1. γδοῦπος	α. ἀλαλάζω
2. κτύπος	β. κλάζω
3. οἰμωγή	γ. κτυπέω-κτυπῶ
4. κόκκυξ	δ. δουπέω-δουπῶ
5. κλαγγή	ε. οἰμῶζω
6. ἀλαλητὸς	στ. κοκκύζω

Β. Δραστηριότητες προσωπικής έρευνας και δημιουργικής γραφής

1. Αξιοποιώντας τη φαντασία σου, γράψε έναν διάλογο ανάμεσα στον νεαρό Θεμιστοκλή και στον δάσκαλό του.
2. Οργάνωσε ένα μικρό θεατρικό δρώμενο ανάμεσα στον Θεμιστοκλή και σε άλλους συνομηλίκους του. Τι φαντάζεσαι ότι του έλεγαν και τι απαντούσε αυτός;
3. Με βάση τις πληροφορίες που αποκόμισες από την παρουσίαση του Θεμιστοκλή ως νεαρού και αργότερα ως ενήλικα, κατάγραψε την προσωπική σου άποψη για τον μεγάλο αυτόν ηγέτη σε ένα σύντομο κείμενο.
4. Με τη βοήθεια του βιβλίου της Ιστορίας της Α΄ Γυμνασίου Ξαναθυμήσου και παρουσίασε μέσα στην τάξη τον θρίαμβο των Ελλήνων στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.
5. Πόσο σημαντικό είναι, κατά τη γνώμη σου, ένας/μία έφηβος/-η να θέτει υψηλούς στόχους στη ζωή του/της και να προσπαθεί να τους κατακτήσει;
6. Έχοντας ως πρότυπο τον Θεμιστοκλή και τη θέλησή του να πετύχει κάτι σημαντικό και μεγάλο, κατάγραψε σε μια παράγραφο τον δικό σου προσωπικό στόχο.
7. Δημιούργησε πολυτροπικά έναν κατάλογο με τα εφόδια / προσόντα / χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ο σημερινός νέος, για να κάνει το όνειρό του πραγματικότητα. Τοποθέτησέ τον σε εμφανές σημείο της τάξης.

Γ. Δραστηριότητες ερμηνευτικής προσέγγισης

Παράλληλο κείμενο

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι: Θεμιστοκλής 4.1*

Και αρχικά, ενώ οι Αθηναίοι συνήθιζαν να μοιράζονται μεταξύ τους τα έσοδα από τα αργυρωρυχεία του Λαυρίου, μόνος ο Θεμιστοκλής τόλμησε να εμφανιστεί στην εκκλησία του δήμου και να πει ότι πρέπει, αφού αφήσουν τη διανομή, με τα χρήματα αυτά να κατασκευάσουν τριήρεις, για τον πόλεμο εναντίον των Αιγινητών. Γιατί τότε ο πόλεμος αυτός βρισκόταν σε πλήρη ανάπτυξη στην Ελλάδα και οι νησιώτες κυριαρχούσαν στη θάλασσα με το πλήθος των πλοίων τους.

(μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

1. Χάρη στον Θεμιστοκλή η πόλη της Αθήνας γίνεται πανίσχυρη ναυτική δύναμη. Σήμερα η ναυτική παράδοση της πατρίδας μας συνεχίζεται στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων, από την οποία αποφοιτούν οι μελλοντικοί αξιωματικοί του Πολεμικού Ναυτικού της χώρας μας. Αφού παρατηρήσεις προσεκτικά το έμβλημα της Σχολής, εμπνεύσου από αυτό και παρουσίασε στην τάξη ένδοξες στιγμές ναυτικών θριάμβων της νεότερης Ελλάδας. Στην έρευνά σου μπορείς να αξιοποιήσεις πληροφορίες και από το διαδίκτυο και να τις παρουσιάσεις στην τάξη είτε σε κείμενο είτε πολυτροπικά.

ΤΡΙΑΙΡΕΙΣ

2. Αρίθμησε κατά σειρά σπουδαιότητας, σύμφωνα με τη γνώμη σου, τους παρακάτω χαρακτηρισμούς για τον Θεμιστοκλή με βάση όλα τα κείμενα που έχεις διαβάσει.

δυναμικός [...], διορατικός [...], προνοητικός [...], αποφασιστικός [...], τολμηρός [...], οξυδερκής [...], ικανός [...]

Δ. Δραστηριότητες εμπάθυνας για τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού

1. α. Αντιστοίχισε τις αντωνυμίες των προτάσεων/φράσεων της στήλης Α με το είδος τους στη στήλη Β. Στη συνέχεια πρόσθεσε στις προτάσεις/φράσεις το κατάλληλο σημείο στίξης (τελεία, ερωτηματικό ή θαυμαστικό).

A	B
Αλτ, τις ει	αόριστη
τίνος είναι αυτό	ερωτηματική
τρόπον τινά	ερωτηματική
τι είπες	ερωτηματική
γιατί	αναφορική
εύχομαι ό,τι επιθυμείς	ερωτηματική

- β. Μετάφερε τις παρακάτω περιόδους λόγου στον άλλο αριθμό.

> Τὸ τέκνον, ὃ ἐν τῇ οἰκίᾳ παίζει, καλὸν φαίνεται.

.....

> Ἡμεῖς γινώσκομεν τὴν ἀλήθειαν, ἣν σὺ λέγεις.

.....

> Κελεύετε νῦν τοὺς στρατιώτας ᾧτινι τρόπῳ σφύξεσθαι.

.....

2. Τι σημαίνουν οι παρακάτω γενικές απόλυτες που χρησιμοποιούμε στα νέα ελληνικά πολύ συχνά;

> τηρουμένων των αναλογιών

.....

> Θεού θέλοντος και καιρού επιτρέποντος

.....

> ευκαιρίας δοθείσης

.....

> καλώς εκόντων των πραγμάτων

.....

> προϊόντος του χρόνου

3. α) Εντόπισε το είδος των επιρρηματικών μετοχών στις παρακάτω περιόδους.
β) Απόδωσε στη νέα ελληνική τις παρακάτω περιόδους.

> Πάντες ἀποθανοῦμεν θνητοὶ ὄντες.

> Νοῦν ἔχων ἅπαντα ἔχεις.

> Πολλοὶ σοφοὶ ὄντες ἀμαρτάνουσιν.

> Ἦκω συμβουλευσῶν ὑμῖν.

> Ζῶ ἐργαζόμενος.

> Οἱ στρατιῶται ἅμα πορευόμενοι ἐμάχοντο.

4. Στο παρακάτω απόσπασμα ο Πλούταρχος (*Βίοι Παράλληλοι: Θεμιστοκλῆς 3.4-3.5* [διασκευή]) αφηγείται πώς ο Μιλτιάδης αποτέλεσε πρότυπο για τον Θεμιστοκλή.

Θεμιστοκλῆς ἦν παράφορος πρὸς δόξαν καὶ ἐραστής πράξεων μεγάλων ὑπὸ φιλοτιμίας. Νέος ὢν ἔτι, γενομένης τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ διαβοηθείσης τῆς Μιλτιάδου στρατηγίας, σύννους ἐφαίνετο καὶ τὰς νύκτας ἠγρύπνει· πρὸς δὲ τοὺς ἐρωτῶντας καὶ δαυμάζοντας τὴν περὶ τὸν βίον μεταβολὴν ἔλεγεν: «οὐκ ἔα με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον». οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ὄντο τὴν ἦτταν τῶν βαρβάρων ἐν Μαραθῶνι εἶναι πέρας τοῦ πολέμου, Θεμιστοκλῆς δ' ἀρχὴν μειζόνων ἀγώνων, ἐφ' οὓς ἤλειπε ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ὅλης Ἑλλάδος καὶ τὴν πόλιν ἤσκει, πόρρωθεν ἤδη προσδοκῶν τὸ μέλλον.

Ο Θεμιστοκλής ήταν παθιασμένος για δόξα και εραστής πράξεων μεγάλων από φιλοτιμία. Αν και ήταν νέος ακόμα, όταν έγινε στον Μαραθώνα η μάχη προς τους βαρβάρους και ακούστηκε η στρατηγία του Μιλτιάδη, φαινόταν πολύ σκεπτικός και τις νύχτες αγρυπνούσε· σ' εκείνους που τον ρωτούσαν και που απορούσαν για τη μεταβολή της ζωής του ἔλεγε: «Δεν με αφήνει να κοιμηθῶ το τρόπαιο του Μιλτιάδη». Οι άλλοι (λοιπόν) νόμιζαν ότι η ήττα των βαρβάρων στον Μαραθώνα ήταν το τέλος του πολέμου, ενώ ο Θεμιστοκλής (νόμιζε ότι ήταν) η αρχή μεγαλύτερων αγώνων, για τους οποίους προετοίμαζε τον εαυτό του υπέρ ὅλης της Ελλάδος και τους πολίτες ασκούσε, γιατί προέβλεπε από μακριά ήδη το μέλλον.

(μετάφραση από τη συγγραφική ομάδα)

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΚΑΙ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

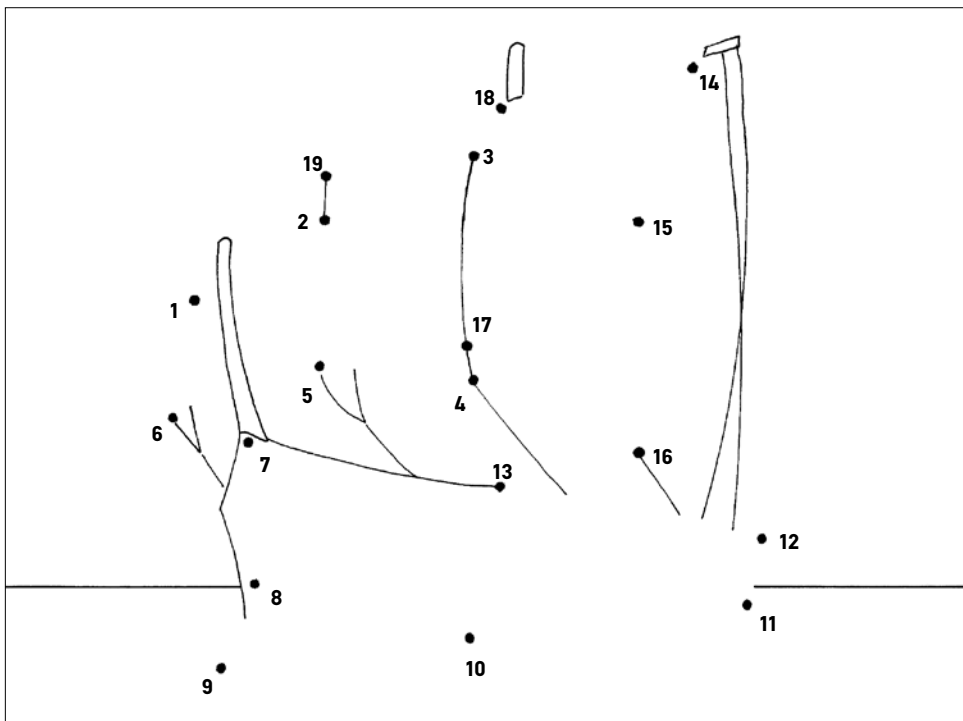
ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΡΗΤΑ
ΠΕΡΣΙΚΩΝ
ΠΟΛΕΜΩΝ

Προσπάθησε, με τη βοήθεια της μετάφρασης: α) να υπογραμμίσεις τις μετοχές, τα υποκείμενά τους και τη μετάφρασή τους και β) να τις καταγράψεις, σημειώνοντας το είδος τους και αν είναι συνημμένες ή απόλυτες.

Μετοχή:	Είδος	Συνημμένη/Απόλυτη
α)
β)
γ)
δ)
ε)
στ)

5. Ένωσε τις αριθμημένες κουκκίδες.

Με μια ματιά εφ' όλης της ύλης!

- Από το συννεφόλεξο, το οποίο παρουσιάζει συγκεντρωμένα τα κύρια σημεία του βιβλίου, επέλεξε τρεις λέξεις, τις πιο σημαντικές για σένα, και εξήγησε την επιλογή σου.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Τα αρχαία ρητά, τροφή για σκέψη!

Κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίνεται κακὸν τέλος. (Ευριπίδης)
Η κακή αρχή φέρνει και κακό τέλος.

Παιδός, οὐκ ἀνδρὸς τὸ ἀμέτρως ἐπιθυμεῖν. (Δημόκριτος)
Γνώρισμα του παιδιού και όχι του (ενήλικα) άνδρα είναι να επιθυμεί χωρίς μέτρο.

Λόγος γὰρ ἔργου σκιά. (Δημόκριτος)
Ο λόγος είναι η σκιά της πράξης.

Ἡ δὲ κακὴ βουλή τῶ βουλευσάντι κακίστη. (Ησίοδος)
Η κακή σκέψη αποδεικνύεται χειρότερη για εκείνον που την έκανε.

Ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. (Διογένης Λαέρτιος)
Να κυβερνάς, αφού πρώτα μάθεις να κυβερνιέσαι.

Φεύγειν μὲν οὖν χρή πόλεμον ὅστις φρονεῖ. (Ευριπίδης)
Πρέπει να αποφεύγει τον πόλεμο, όποιος σκέφτεται συνετά.

